

Samlemanien

Vi samlar og samlar, og druknar i materiale.
Problemet er å få forska på alt.
Side 12–17

DNB

Bank fra
A til Å

GÅ IKKE GLIPP AV GODE LÅNEBETINGELSER!

Visste du at Forskerforbundet har fremforhandlet en avtale med DNB som gir deg som medlem av foreningen gunstige lånebetingelser?

Noe for deg? – Vi vil gjerne hjelpe deg

Velkommen innom for en prat eller ring oss på 04800 – hele døgnet, alle dager.

Les mer om avtalen på dnb.no/foreningsavtale

11.11.11 endret Postbanken, DnB NOR og Vital navn til DNB. Dette gjorde vi for at våre kunder skulle få tilgang til alle våre bank- og forsikringsprodukter og tjenester, og for at de skulle ha full oversikt ved å samle alt på ett sted. Vi håper våre kunder opplever at de har fått en enklere og mer oversiktlig hverdag.

12: Drukner i materiale

Forskerne samler for framtidens forskning. Men nå er mange samlinger i ferd med å vokse dem over hodet.

20: Samtalen

Da Revold-saken ved Munch-museet sprakk i 1968, ble kunststudenten Gerd Woll hyret inn for å gjennomgå grafikkksamlingen. Slik startet et forti år langt yrkesliv med Munch.

24: Krevende lærebøker

Hvor enkelt er det egentlig å lese en mattebok eller skrive en teknisk tekst? Forskere ved Høgskolen i Vestfold studerer lesing og skrivning i skolen.

4: Frykter finanskrisen

Deler av norsk industri er alvorlig bekymret for regjeringens manglende satsning på forskning og utvikling.

5: Sintef nedbemanner

Sintef Teknologi og samfunn legger ned faggruppen Innovasjon og virksomhetstutvikling. Ti ansatte mister jobben.

6: Universitetsstrevet

Prosjekt Innlandsuniversitetet har så langt tatt elleve år. Ved de tre høyskolene er engasjementet for prosjektet sprikende.

7: Ikke bare å reise ut

Alle snakker varmt om internasjonalisering. Men det er ofte utfordringene på hjemmebane som velter et utenlandsopphold for forskerne.

8: – Ulike krav til doktorgrad

Ved SV-fakultetet i Oslo praktiserer fagene ulike krav til doktorgradsavhandlinger, mener sosiolog Ketil Skogen.

9: Sertifiserer engelskkunnskapene

Stadig mer undervisning foregår på engelsk. Ved LIFE-fakultetet, Københavns universitet blir engelskkunnskapene til foreleserne kvalitetssikret.

FASTE SIDER

27: Historiske bilder

29: Leder

30: Kronikk

32: Bøker

34: Debatt

35: Gjesteskribenten

37: Nytt fra forbundet

Forskerforum

Nr. 10/2011 – 43. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

FUNGERENDE REDAKSJONSSEKRETÆR: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

JOURNALISTER: SIRI LINDSTAD, siri.lindstad@forskerforum.no, AKSEL KJÆR VIDNES, aksel.vidnes@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRAÐ: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsidefoto: Erik Norrud. Trykk: Askim Grafiske Senter avd. Prinfo Unique.

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 270

Møter ny finanskris

Nullvekst i det offentlige forskningsbudsjettet de siste to årene skremmer norsk industri fra å investere i forskning.

Veksten i norsk økonomi siden 2009 har ennå ikke brakt FoU-innsatsen i bedriftene opp på samme nivå som før finanskrisen i 2008. Fra 2008 til 2010 forsvant nesten 700 FoU-årsverk i næringslivet.

– Vi kunne ha støttet langt flere prosjekter enn vi har midler til å gjøre i dag, sier Astrid B. Brenna, programkoordinator for Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA) i Forskningsrådet. BIA støtter FoU-prosjekter som næringslivet selv tar initiativ til og samarbeider med forskningsmiljøene om.

Ifølge tall fra Nifu dekker næringslivet 96 prosent av utgiftene til sin egen forskning og utvikling. Allikevel er det svært vanskelig å få staten med på å dekke de resterende fire prosentene. En stor portefølje av forskningsprosjekter blir dermed ikke utløst.

Frykter ny finanskris

I november lanserte Forskningsrådet den hittil største BIA-potten på 450 millioner kroner, som utlyses over fire år. Mens regjeringen bidro til BIA med 75 millioner ekstra fra tiltakspakken under finanskrisen i 2009, trakk man tilbake midlene i 2010. 2011-utlysningen bygger på interne omprioriteringer i Forskningsrådet – ikke på ekstramidler fra regjeringen.

– Forskningsrådet har kommet med en rekordstor utlysning av BIA-midler, men køen er allerede veldig lang, sier Sindre Finnes, fagsjef for FoU i den NHO-tilsluttede interesseorganisasjonen Norsk Industri. Finnes sier at den eksportrettede industrien som ikke produserer for olje- og gassnæringen, nå er alvorlig bekymret for regjeringens manglende satsing på forskning og utvikling som kan gjøre norske bedrifter konkurransedyktige.

NHO deler bekymringen til Norsk Industri og sier at staten bruker jevnt over for lite ressurser på FoU som kunne skapt vekst og konkurranseevne i norsk næringsliv.

– Behovet for ekstraordinære tiltak slik de vi så under finanskrisen i 2008, kan aktualisere seg på nytt, sier Tore Li, forskningsansvarlig i NHO.

Verst for bio-områdene

Selskaper som utvikler medisiner og bioteknologi, er kanskje mest utsatt for sviktende offentlig drahjelp når markedssituasjonen forverres slik som nå. Ifølge Legemiddelindustriforeningen (LMI) har forskningsområdene bioteknologi og biomedisin mistet enhver evne til å tiltrekke seg privat kapital etter finanskrisen, fordi offentlig risikokapital har sviktet.

– Vi har blomstrende fagmiljøer på idésidene (les: universiteter og helseforetak), men samtidig står en hel generasjon av tidligfaseselskaper i fare for å dø på grunn av akutt mangel på offentlige virkemidler. Søkfondene er gått tomme, og

FOTO: NORSK INDUSTRI

Manglende offentlig satsing på forskning og utvikling kan gjøre norske bedrifter mindre konkurransedyktige, mener Norsk Industri.

de private investorene som skulle fylle opp, har i stedet gått til mer solide aksjer som er billige nå, sier Tom Pike, rådgiver for LMI og styremedlem i en rekke biomedisinske selskaper.

Rammer instituttsektoren

I statsbudsjettet for 2012 går de nominelle bevilgningene til næringsrettet forskning ned. Dette faller de frittstående forskningsinstituttene tungt for brystet. Selv om instituttene har basisfinansiering fra staten som utgjør mindre enn ti prosent av inntjeningen, er oppdragsgiverne avhengige av offentlig støtte for å realisere prosjekter.

FoU i næringslivet

- Norsk næringsliv brukte 18,5 milliarder kroner på FoU og sto for 16 800 FoU-årsverk fordelt på 25 500 personer i 2010. Dette er en svak nedgang fra 2009 og 2008.
- Næringslivet dekker 96 prosent av sine FoU-utgifter selv.
- I årets statsbudsjett er FoU-bevilgningene økt med 0,3 prosent.
- Forskningsrådet utlyste nylig 450 millioner kroner over fire år til BIA Brukerstyrt innovasjonsarena.

– Vi er veldig skuffet og kan ikke se noen god argumentasjon i statsbudsjettet for å holde tilbake, sier kommunikasjonsdirektør Petter Haugan i Sintef, som er Skandinavias største uavhengige forskningskonsern.

Inntektsfall fra Norge

I forbindelse med finanskrisen i 2008 opplevde Sintef en klar nedgang i FoU-investeringer fra norsk næringsliv – en nedgang som har vedvart. I 2007 utgjorde oppdrag fra norsk industri og næringsliv 45 prosent av Sintefs bruttoomsetning, mens andelen i 2010 var 36 prosent.

– Dette er alvorlig – ikke først og fremst for Sintef – men fordi det er viktig for næringslivet å investere i forskning og innovasjon, sier Haugan, som understreker at inntektsbortfallet er blitt kompensert, blant annet gjennom EU-prosjekter. Sintef frykter at en ny økonomisk nedgang internasjonalt ytterligere vil svekke næringslivets evne til å investere i forskning.

– I slike tider er det særlig viktig at myndighetene kompenserer, slik at de kan ta en større andel av kostnadene til næringsrettet forskning, sier Haugan. Nærings- og handelsdepartementet har ikke besvart Forskerforums spørsmål om saken.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Instituttsektoren:

Flere nedbemanninger

Nofima nedbemannet tidlig, og andre institutter vil følge. Sintef kutter ti stillinger.

Administrerende direktør Øyvind Fylling-Jensen i Nofima sier til Forskerforum at instituttet har vært tidlig ute med å omstille seg til rammebetingelsene for frittstående forskningsinstitutter.

– Andre institutter kan komme til å måtte gjøre sine tilpasninger framover, sier Fylling-Jensen. Nedbemanningen i Nofima omfattet 46 stillinger blant totalt 470 ansatte. Målet var å kutte 25 millioner kroner i personalkostnader på grunn av stort underskudd ved instituttet. Prosessen skjedde uten oppsigelser og gikk hardest utover stab og støttefunksjoner.

Kutter seksti årsverk

Ved nyttår skal Sintef Teknologi og samfunn legge ned faggruppen Innovasjon og virksomhetsutvikling. Ti ansatte i Oslo mister jobben, men i skrivende stund er ingen oppsagt. Omstillingen er siste del av en fireårig nedbemanning på seksti årsverk, og den skyldes blant annet at gruppen ble for avhengig av finansiering fra Forskningsrådet.

– Vi blir altfor sårbare hvis vi ikke har flere

bein å stå på, sier konserndirektør Tonje Hamar. Hun har forståelse for at forskerne som mister jobben, opplever situasjonen som meget tøff.

– Folk har lagt ned mye arbeidstid gjennom mange år, sier Hamar. Hun mener arbeidsforholdene i instituttsektoren skjerpes av kortsiktige satsinger og et offentlig virkemiddelapparat som ikke opererer helhetlig.

– Vi trenger langsiktighet og større prosjekter for å komme unna anbudsrynniet som trekker flere ressurser enn man får tilbake, sier Hamar.

Mister volum

Av institusjoner i Forsknings-Norge er de frittstående instituttene mest utsatt for konjunktur- endringer. FoU-investeringene i næringslivet har ennå ikke kommet tilbake til nivået før finans- krisen, og andre halvår 2011 viser at veksten i den eksportrettede industrien har stanset, noe som kan svekke FoU-budsjettene neste år. Ifølge Gunnar Jordfald i Forskningsinstituttene fellesarena skal 70–95 prosent av inntektene hentes gjennom konkurranse i markedet. Dette gjør

FOTO: SINTEF

Konserndirektør Tonje Hamar i Sintef Teknologi og samfunn har kuttet seksti årsverk.

det krevende å holde på staben i perioder med lavere inntjening.

– Det sitter veldig langt inne å si opp folk, for hodene er det viktigste man har. Et institutt som ikke behandler sine ansatte skikkelig, vil ikke være konkurransedyktig, sier Jordfald.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Regional forskning:

FrP vil legge ned fond

Forskning i distriktene kan leve utrygt om Fremskrittspartiet kommer til makten.

– I dette landet bedriver vi regionkamp og krets- mesterskap. Oslo mot Bergen og Tromsø. Det er så ufattelig lite produktivt. Konkurrentene til Tromsø er ikke Oslo, det er Shanghai og California. At forskningspolitikken kan styres slik, er mer paradoksalt enn noe annet.

Fremskrittspartiets forskningspolitiske talsmann Tord Lien buldrer ut mot distriktene når han presenterer partiets alternative statsbudsjett for 2012. Norge har i dag sju regionale forskningsfond som deler ut rundt 200 millioner kroner til lokale aktører for å styrke forskningsinnsatsen i alle landets regioner.

Mest til de beste

FrP mener distriktspolitikk ikke kan styre forskningen, men at det skal være de beste prosjek- tene uavhengig av lokalitet som får støtte. Tord Lien argumenterer også for å la forskningsmidler til de regionale helseforetakene gå til nasjonale arenaer.

– Forskning skal virkelig være det feltet hvor vi sier at det er de beste prosjektene som må

støttes og få penger. Det samme bør gjelde for de regionale helseforetakene. Det er spesielt at man deler ut så stor del av helseforskningsmidlene til regionale helseforetak og ikke til Forsknings- rådet. Da må man drive med kreftforskning i alle de fire regionene i Norge. Vårt mål er å allokere midlene til de beste prosjektene, ikke til de ulike regionene.

Utnytter potensialet

Lien møter ingen støtte hos forsker og stortings- representant fra Oppland Aksel Hagen (SV). Hagen mener distriktene også må få nytte godt av forskning og utvikling.

– Det er veldig viktig at det blir mer kraftig regional utvikling i Distrikts-Norge, og slik re- gional utvikling må være kunnskapsbasert. Det skal ikke være bare utvikling i storbyene, og i den forbindelse er regionale forskningsfond viktig, sier Hagen.

Han får støtte fra Knut Brautaset, styreleder ved forskningsfondet for Agder-regionen.

– For Agders del har det vært nyttig fordi man

FOTO: STORTINGET

– Forskning på internasjonalt nivå er relevant for hele landet, også distriktene, sier Tord Lien.

har greid å få flere bedrifter til å forske, som ellers ikke ville kommet i gang med forsknings- virksomhet. Du utnytter et latent potensial som ligger i regionen, men hvor høyden for å komme inn på nasjonalt nivå er litt for høyt. Det samme mener jeg gjelder de regionale helseforetakene, sier Brautaset.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Universitet eller høgskole?

– Høgskolen i Lillehammer ser ingen gevinst ved å bli éin stor samanslått høgskole, seier rektor Bente Ohnstad. Framtida for Universitetet i Innlandet er uviss.

– Vi har aldri tenkt oss éin samanslått høgskole som endeleg resultat. Det vi ønskjer, er å heve statusen frå høgskole til universitet. Men før vi kan sende søknad om å bli universitet, må vi slå dei tre høgskolane saman, seier rektor Bente Ohnstad ved Høgskolen i Lillehammer.

Høgskolen har, saman med Høgskolen i Gjøvik og Høgskolen i Hedmark, gått med universitetsplanar i årevis. No er planen at dei tre slår seg saman, men spørsmålet er om den nye eininga nokon gong kan kalle seg Universitetet i Innlandet. Minstekravet for å bli universitet er at institusjonen har fire godkjende doktorgradsutdanningar.

– Vi sender ikkje søknad om fusjon før vi er i mål med fire doktorgradsprogram, det er alle einige om, seier Ohnstad.

– Klare signal frå statsråden

Nyleg vart krava til doktorgradsutdanningane skjerpja, mellom anna må institusjonen no vise til eit doktorgradsmiljø med minst 15 studentar over tid, og det blir også stilt strengare krav på andre område.

Ohnstad vedgår at det er krevjande å oppfylle krava i forskrifta.

– Per i dag har vi tre godkjende doktorgradsutdanningar, og to er inne til vurdering i Nokut. Men vi har ein del utfordringar, og dette kan føre til at vi må bruke lengre tid.

– Så de kan ende opp som ein stor høgskole?

– Nei, vi har fått såpass klare signal frå statsråden og Kunnskapsdepartementet at om vi innfrir kvalifikasjonskrava, blir vi universitet. Alt statsråd Tora Aasland har sagt om dette i media, tyder på at ho støttar universitetet.

– Men risikoen for å ende opp som høgskole er med i vurderinga?

– Avtalen legg til grunn at vi skal bli universitet, så går det for lang tid før vi kan nå målet, måtte vi revurdere om vi skal fusjonere, seier ho.

Mykje pengar og prestisje

Hans Engenes, lokal tillitsvald i Forskerforbundet ved Høgskolen i Gjøvik, trur redsla for å bli fusjonert utan å oppnå status som universitet nok er størst i Lillehammer.

– Ved Høgskolen i Gjøvik er det svært ulike fagmiljø, og innan nokre fagfelt er dei tilsette veldig opptekne av universitetsstatusen. Men ein del er også skeptiske. Denne prosessen har vart i elleve år og har kravd store ressursar, og mange lurer på om det har vore verdtt innsatsen, seier Hans Engenes.

Han fortel at det blant fagpersonalet er lite bekymring for fusjon.

– Vi har vorte lova at ingen studietilbod skal flyttast. Men for dei som jobbar i administra-

FOTO: HØGSKOLEN I LILLEHAMMER

Mykje skal på plass før Høgskolen i Lillehammer kan kalle seg universitet. Fusjon med høgskolane i Gjøvik og Hedmark er første steg.

sjonen og i leiande stillingar, kan det bli snakk om store omstillingar.

Frank Jarle Bruun, hovudtillitsvald i Forskerforbundet ved Høgskolen i Lillehammer, seier det er investert store midlar frå næringslivet og svært mykje prestisje i prosjektet.

– Difor trur eg både leiinga og dei tilsette ved høgskolen ønskjer å få dette på plass, seier Bruun.

– Men kva om de fusjonerer, men ikkje blir godkjende som universitet?

– Etter planen skal vi ikkje fusjonere før vi ser at det er ei reell moglegheit til å bli universitet. Ei anna sak er om det er mogleg å trekke seg ut av fusjonen om vi ikkje får godkjend universitets-søknaden. Eg trur ikkje leiinga har så lyst til å snakke om akkurat dette, fordi det kan verke negativt for forhandlingane.

Har liten påverknad

Bruun fortel at dei fleste tilsette ikkje lenger greier å engasjere seg så sterkt i saka.

– Vi brukar svært mykje tid utan at vi har særleg mykje påverknad på prosessen.

Men dei tillitsvalde er involverte i drøftingane. – Som fagforeningar har Forskerforbundet og NTL ved alle tre høgskolane vore opptekne av å ta vare på den demokratiske profilen, og vi

ønskjer at den nye institusjonen skal ha vald rektor. Men dette går på tvers av det administrasjonen her i Lillehammer meiner, seier Bruun.

Ulf Christensen, styreleiar for Prosjekt Innlandsuniversitetet, presiserer at målet om å bli universitet står ved lag.

– Vi jobbar intenst med å finne fram til ei heilskapleg løysing på institutt- og fakultetsstruktur, rektorat og administrasjon i den nye institusjonen. Alt dette må løysast samtidig. Mest sannsynleg kjem saka opp i dei tre høgskolestyra i slutten av februar 2012, seier Christensen.

AV JOHANNE LANDSVERK

Prosjekt Innlandsuniversitet

- er eit samarbeidsprosjekt mellom Høgskolen i Gjøvik, Høgskolen i Hedmark, Høgskolen i Lillehammer og Hedmark og Oppland fylkeskommunar
- har som mål å bli éin felles høgskole innan 1. januar 2013
- har som mål å etablere Universitetet i Innlandet 1. januar 2015

Internasjonalisering:

De glemte trivialitetene

Selvfølger er det faglig lurt med et opphold som gjesteforsker i utlandet. Men hvor gjør man av ungene i mellomtiden?

– Vi får det bare ikke til, sier Cecilie Flo Jahreie, postdoktor ved InterMedia, Universitetet i Oslo.

Ja, hun skulle gjerne hatt et utenlandsopphold både da hun var stipendiat, og nå som postdoktor. Ikke at noen har formulert det som et krav til henne, men det ligger jo der, som et mer eller mindre uttalt ønske fra institusjonen.

Store ambisjoner

For internasjonalisering er et ord som går igjen, både i festtaler og i de fleste universitetene og høyskolenes strategiplaner. Man vil ha sine forskere ut i verden, slik at de kan knytte seg til internasjonale nettverk, få nye faglige perspektiver og kanskje også bidra til mer oppmerksomhet om egen institusjon.

Ved NTNU i Trondheim har ledelsen endog nedfelt at internasjonal mobilitet for studenter og forskere er en hovedprioritet i universitetets internasjonale samarbeid. Når søknad om forskningstermin skal vurderes, vil forskerens planer om internasjonalisering komme med i betraktningen.

– Men forskerstaben består ikke lenger bare av menn med hjemmевærende koner. Det er ikke så enkelt å dra utenlands i dag, når begge stort sett er i jobb og man gjerne har barn å ta hensyn til. Og hva med de som har delt omsorg for barn? Eller som har gamle foreldre som trenger pleie og omsorg? spør Liv Berit Augestad. Hun er professor i bevegelsesvitenskap og er styreleder for Forskerforbundet ved NTNU. Og hun understreker at hun er tilhenger av å oppfordre forskere til å reise ut. Men samtidig er hun opptatt av livsfasepolitikk og ser at et krav om utenlandsopphold kan få uheldige konsekvenser for en del forskere.

Ikke bare å dra

For Cecilie Flo Jahreie var det altså ikke ønsket det stod på. Men hun har en ektefelle som også har en jobb å skjøtte, samt to barn.

– Da jeg var stipendiat, var mannen min økonomisjef i en liten bedrift, og da er det ikke bare å sette inn en vikar. Dessuten tjente selvfølgelig han mer enn meg, og om vi da bare skulle ha klart oss på min stipendiatlønn, ville det blitt veldig dyrt. Det kommer lett så mange andre utgifter i tillegg. Det endte med at jeg hadde en periode på seks uker alene i Oxford, der jeg dro hjem annenhver helg.

Nå har mannen skiftet jobb og er i et firma med kontorer over det meste av verden.

– Dermed kunne han kanskje jobbet ved et annet kontor for en periode. Men i mellomtiden

har eldstejenta begynt på skolen, og hun har en del særskilte behov som krever et tilrettelagt opplegg med spesialpedagog og lignende. For hennes skyld er det derfor uaktuelt å skulle plassere henne i en ny skole i et annet land, sier Jahreie.

Lever i en annen verden

Signe Knappskog er HR-rådgiver ved Universitetet i Bergen (UiB). Hun konstaterer at forskere som vil ut, stort sett er avhengige av å finne fram til løsninger på alle praktiske problemer selv.

– Bare det å beholde barnehageplassen kan være en utfordring om man tar barnet ut for en periode.

Også ved NTNU blir det litt langt mellom overordnede ønsker og det mer konkrete planet, slår internasjonal HR-rådgiver Marit Svendsen fast.

– Det er bra å legge ambisiøse planer, men vi må bli flinkere til å følge opp i praksis. Universitetene lever i en helt annen verden om man sammenligner dem med en god del private bedrifter og den tilretteleggingen som skjer der når ansatte utstasjoneres, sier hun.

Som en følge av NTNUs ambisjoner om økt forskermobilitet har HR-avdelingen derfor signalisert at det er behov for å få på plass en policy som også omhandler bedre praktisk og økonomisk tilrettelegging i forbindelse med forskertermin utenlands.

– I dag varierer det mellom fakultetene og forskningsmiljøene hvor mye tilskudd man måtte få i form av stipend og andre godtgjørelser. Kanskje bør vi etablere flere felles økonomiske ordninger for ansatte som reiser ut, funderer Svendsen.

FOTO: SOLVEIG MIKKELSEN

– Vi må gjøre en bedre jobb for å legge til rette for at forskerne kan reise ut, sier Marit Svendsen, HR-rådgiver ved NTNU.

Usikre betingelser

Også HR-personalet selv behøver skoling og bedre informasjon for å kunne svare på alle de praktiske spørsmålene som dukker opp. Barne-trygd er en snublestein.

– Nav internasjonalt sier at i utgangspunktet er reglene like, men at det er opp til det lokale kontoret. Tilbakemeldinger vi får fra våre forskere som har reist til USA, er at noen får med seg barnetrygden og andre ikke. Dette er derfor ett av flere spørsmål vi vil ta opp med Nav, forteller Svendsen.

AV SIRI LINDSTAD

FOTO: KONGSVINGER KOMMUNE

Selv ikke i universitetsbarnehagene er man garantert å få tilbake plassen etter et utenlandsopphold.

Doktorgradsutdanning:

– Praktiserer kravene ulikt

Det er vanskeligere å oppfylle kravene til doktorgrad i sosiologi enn psykologi, mener forsker.

– Det er urettferdig at det er så enorm forskjell mellom noen fag, sier Ketil Skogen, seniorforsker ved Norsk institutt for naturforskning.

Han har i en årrekke vært professor II i sosiologi ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi på Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo. Skogen reagerer på det han mener er forskjellsbehandling av doktorgradskandidater innenfor samme fakultet. Mens doktorgradskandidater innen psykologi gjerne kan skrive artikkelbaserte avhandlinger sammen med andre, vil det føre til større arbeidsmengde dersom man gjør det samme innen sosiologi, mener Skogen.

Uheldige konsekvenser

– Jeg har sett på avhandlingene som ligger ute på Digitale utgivelser ved Universitetet i Oslo. Det er helt tydelig at psykologi er det ene uttøynet punktet. På sosiologi er det sånn at man tolker fakultetets retningslinjer veldig strengt. En doktorgradsavhandling kan bestå av tre artikler, men det innebærer tre artikler som er skrevet alene. Alt medforfatterskap medfører at det må skrives flere artikler. Hvis man ser på artikkelbaserte avhandlinger på psykologi, er det vanligste at man har tre artikler med flere forfattere, forteller Skogen.

Han mener ulike publiseringstradisjoner får uheldige konsekvenser, og mener det er helt nødvendig at stipendiater lærer seg å jobbe sammen med andre.

– De som har mange medforfattere, har fått nytte godt av å jobbe sammen med seniorforskere. Man kan få inntrykk av at dette anses som litt suspekt i sosiologi. Det er gammeldags og dårlig yrkesopplæring fordi det er så fjernt fra forskningshverdagen, sier Skogen.

Noen henger etter

Seniorrådgiver for fakultetets forskerutdanning Svein Erik Grøndahl ser ikke bort fra at det kan være ulike praksiser innen ulike fag, men understreker at det gjøres individuelle vurderinger av arbeidsmengden i hvert enkelt tilfelle. Han forteller at psykologi har mer erfaring med artikkelbaserte avhandlinger og lener seg mer mot en medisinsk tradisjon hvor medforfatterskap er mer vanlig enn i de øvrige samfunnsvitenskapelige fagene.

– Det er nytt at så mange innenfor sosiologi og statsvitenskap har begynt å skrive artikler, så det er først nå vi har erfaringene og kan stille disse spørsmålene, sier Grøndahl, som mener det er aktuelt å undersøke mulige forskjeller.

– Slike sammenligninger på tvers av fag er vanskelig, men dette er et spørsmål som er

FOTO: UNIVERSITETET I OSLO

– Alt medforfatterskap medfører at det må skrives flere artikler på sosiologi, sier Ketil Skogen.

modent for å se nærmere på. Det vil etter mitt skjønn ikke være et spørsmål bare innenfor vårt fakultet, men også mellom ulike tradisjoner på universitetet.

Like regler

Prodekan for forskning ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet Marianne Elisabeth Lien mener det ikke gjøres noen feil per i dag, og at arbeidsmengden er tilnærmet lik for alle doktorgradsstipendiater. Hun tror likevel omfanget av artikkelbaserte avhandlinger er et tema som bør diskuteres med jevne mellomrom for at alle veiledere skal ha lik forståelse av regelverket.

– Det er et åpenbart behov for å snakke om og presisere og få en felles forståelse for regelverket og hvordan det skal tolkes, sier Lien, som understreker at kravet om at artikkelbaserte avhandlinger skal bestå av tre artikler med kandidaten som hovedforfatter, gjelder for alle.

– Men i psykologi publiserer man ofte innenfor medisinsk tradisjon, og da vil man oftere inkludere flere som medforfattere, mens man i sosiologi oftere ender opp med én forfatter, hvor de andre heller takkes, sier Lien.

FOTO: UNIVERSITETET I OSLO

– Vi må kommunisere kravene med eksterne veiledere jevnlig, sier Marianne Elisabeth Lien.

Skal evalueres

Forskningsansvarlig ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi Anne Lise Ellingsæter kjenner seg ikke igjen i at sosiologer jobber alene, eller at arbeidsmengden skal være for stor.

– Vi har hatt som hovedprosjekt å få omfanget av doktorgradsavhandlingen ned på et nivå som lar seg realisere på normert tid. Diskusjonen Skogen reiser, er interessant, men det er ikke noen problemstilling foreløpig.

Doktorgradsutdanningen i Norge skal evalueres innen sommeren 2012 av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (Nifu). Forsker Svein Kyvik forteller at dette temaet vil inkluderes da.

– Vi vil se på hvilke krav som stilles. Fordi fagene er forskjellige, ligger det i sakens natur at reglene ikke kan være like på tvers av alle fag. Og det kan hende at kravene blir praktisert så ulikt at man kan snakke om forskjeller i krav. Men det vet vi ikke noe om, det er ting vi vil se på, sier Kyvik.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Kvalitetssikrer engelskkunnskapene

Er du så god som du selv tror i engelsk? Ved LIFE-fakultetet i København blir foreleserne konfrontert med sannheten.

– Jeg trodde nok jeg var bedre i engelsk enn hva jeg viste meg å være, sier Charlotte Reinhard Bjørnvad. Hun er professor i veterinærmedisin ved Det Biovidenskabelige Fakultet (LIFE) i København. Og hun er en av de snart 250 foreleserne ved fakultetet som har fått sertifisert sine engelskkunnskaper. Det var en blandet opplevelse.

Testforelesning

Som for de fleste andre skandinaviske akademikere er engelsk for Bjørnvad noe hun først og fremst lærte på skolen. Men siden har hun hatt kortere utenlandsopphold i USA, Afrika og Australia, og har samarbeidet nært blant annet med en amerikansk forsker.

– Så jeg er vant til å snakke engelsk og har ikke sett på det som et problem.

Ved LIFE foregår snart all undervisning på masternivå på engelsk. På veterinærstudiet er dette et faktum fra 2012/2013. Som de første ved Københavns Universitet har fakultetet derfor bestemt at alle som underviser på engelskspråklige kurs, skal få kvalitetssikret sine engelskkunnskaper. Det skjer gjennom en sertifisering i regi av Center for Internationalisering og Parallelsproglighet ved universitetet.

– Tre forelesere er hverandres publikum under sertifiseringen, sammen med to språkfolk. Hver av underviserne holder en forelesning på rundt tjue minutter innenfor sitt fagområde, som skal være forberedt på forhånd, gjerne med bruk av PowerPoint eller lignende. Deretter er det en samtale mellom de tre kollegaene om den enkeltes forelesning, forteller Anne Holmen, professor i parallelspråklighet.

Ble plutselig usikker

Alt filmes. De to språkeksperter som har sittet og lyttet til det hele, tar med seg videoopptaket og notatene og går siden gjennom det hele.

– De vurderer blant annet tydelighet i uttale, bruk av faguttrykk, grammatiske ferdigheter og så videre. Deretter får foreleseren en karakter på en skala fra 1 til 5, forteller Holmen.

Sertifiseringen ved LIFE er – i alle fall foreløpig – ikke et krav, slik den er ved universitetets nye satsing Copenhagen Masters of Excellence. Men hadde den vært det, hadde karakter 1–2 betydd stryk. Bjørnvad kunne sånn sett glede seg over en 3-er.

– Men jeg hadde nok forventet å få en høyere karakter. I tiden rett etter sertifiseringen kjente jeg meg plutselig mer usikker når jeg måtte snakke engelsk. Jeg var blitt mer bevisst på at jeg ikke var så flink som jeg trodde jeg var. Men dette har jeg nå glemt litt igjen. Jeg prøver

Grammatikk, ordforråd og uttale er noe av det som testes i engelsksertifiseringen.

ILLUSTRASJONSFOTO: FREDRIK HOLMIN

imidlertid å ha et mer variert ordforråd, som var noe av det jeg fikk tilbakemelding på.

Skeptisk

Ellen Margrete Grong er prosjektleder for språktjenestene ved Universitetet i Bergen, og kan blant annet tilby ulike kurs i akademisk engelsk for universitetets ansatte.

– Men noen form for sertifisering kjenner jeg ikke til, verken hos oss eller ved andre universiteter eller høyskoler, sier Grong.

Det er likevel et faktum at mye undervisning i sektoren foregår på engelsk. Ved Kjemisk institutt ved Universitetet i Oslo er norsk undervisningsspråk bare de to første årene på bachelor. Deretter foregår alt på engelsk. Men et opplegg for sertifisering av forelesernes en-

gelskkunnskaper er instituttleder Svein Stølen likevel skeptisk til.

– Jeg hadde vært redd for at det bare ville ha innebåret mer byråkrati. Selvfølgelig skal vi ha kvalitet. Men kvalitetssikringen skjer først og fremst i tilsettingsprosessen, hvor vi legger stor vekt på undervisningskompetanse.

Mindre morsom

Han innrømmer riktignok at hans egne forelesninger nok er bedre på norsk enn på engelsk.

– Det vil si: Faglig sett er de vel like gode, men jeg blir nok ikke like underholdende på engelsk. Men dette tror jeg først og fremst er et generasjonsspørsmål. De som er yngre enn meg, har et helt annet forhold til engelsk, sier Stølen.

– Så du plages ikke når du selv er på for eksempel konferanser og hører forskerkollegaer snakke dårlig engelsk?

– Nei, jeg kan kanskje konstatere for meg selv at vedkommende snakker dårlig. Men det er det faglige innholdet som er viktig, og der handler det mest om formidlingsevne.

Hvordan studentene opplever overgangen fra andre til tredje år, og dermed overgangen fra norsk til engelsk som undervisningsspråk, har instituttet imidlertid aldri spurt eksplisitt om.

– Men vi kjører omfattende evalueringer på de fleste av kursene våre, og tilbakemeldingene vi får fra studentene, er gode.

Engelsksertifisering

- I perioden 2010–2012 skal vel 250 vitenskapelig ansatte ved Det Biovidenskabelige Fakultet (LIFE) i København få sertifisert sine muntlige engelskkunnskaper.
- Språkerferdighetene blir bedømt på en skala fra 1 til 5.
- Forelesere som får karakter 1–3, får tilbud om engelskkurs, i grupper eller enkeltvis.
- www.cip.ku.dk

AV SIRI LINDSTAD

Midler til entreprenørskap

■ Seks universiteter og høyskoler har til sammen fått 4,45 millioner kroner for å støtte innovasjon og entreprenørskap i studiene. Tildelingen er ledd i handlingsplanen «Entreprenørskap i utdanningen – fra grunnskole til høyere utdanning», skriver Kunnskapsdepartementet. Institusjonene som har fått prosjektmidler, er Høgskolen i Buskerud, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Norsk Lærerakademi, Universitetet i Nordland, Universitetet for miljø- og biovitenskap og Universitetet i Tromsø.

Skuffet over anke

■ Staten ved Kunnskapsdepartementet anker dommen i erstatnings-søksmålet mot NTNU i Rosenberg-saken. I Oslo tingrett ble de to enkene i oktober tildømt rundt én million kroner i erstatning etter sine ektemenn, som begge hadde studert og arbeidet ved laboratoriene på Rosenberg på sytti- og åttitallet. Retten fant det bevist at arbeidsforholdene var årsak til mennenes kreftsykdom og død. – Jeg er ikke overrasket, mest oppgitt og skuffet, sier den ene enken til Universitetsavisa.

Flest juksere i Oslo

■ Antallet studenter som blir tatt for juks, og som dermed mister studieplassen, er betydelig høyere ved Universitetet i Oslo (UiO) og Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) enn ved andre store utdanningsinstitusjoner. Dette kommer fram av tall studentavisa Universitas har samlet inn fra noen av de største lærestedene i Norge. I 2011 er over fire ganger så mange studenter kastet ut fra UiO og HiOA som ved Universitetet i Bergen og NTNU til sammen, skriver Universitas.

UiA får 17 millioner

■ Universitetet i Agder (UiA) får en gave fra J.B. Ugland-konsernet på 17 millioner kroner, som skal gå til forskning. Rektor Torunn Lauvdal jubler over gavmildheten, og administrerende direktør i Ugland Teknopark, Bjørn Vedal, sier til Fædrelandsvennen at pengene gis som en åpen gave, slik at universitetet kan bruke dem på de fagområdene de selv ønsker. Pengegaven utløser i tillegg 25 prosent ekstra i midler fra staten.

3%

Langt fra målet om 3 prosent

■ Ifølge Nordisk FoU-statistikk ble det til sammen brukt om lag 290 milliarder norske kroner til FoU-virksomhet i de fem nordiske landene i 2010. Sverige står for 40 prosent, Finland for 24 prosent, Danmark for 21 prosent, Norge for knappe 15 prosent og Island for 1 prosent.

Alle land unntatt Norge har nå nådd EUs mål om at FoU-utgiftene skal utgjøre 3 prosent av bruttonasjonalproduktet (BNP). Norge ligger fortsatt godt under 2 prosent, melder Nifu.

Flere kvinner i medisinske fag

Kvinneandelen har økt på alle nivåer av den akademiske karrierestigen innenfor medisin og helsefag de siste ti årene. Størst var veksten i gruppen av doktorgradskandidater, fra 38 prosent i 1999 til 69 prosent i 2009. Andelen kvinnelige forskere var også høyere innen medisin og helsefag enn i den totale forskerpopulasjonen, 55 mot 43 prosent, ifølge en rapport basert på FoU-statistikk i medisin- og helsesektoren. Rapporten er utarbeidet av Nifu på oppdrag for Norges forskningsråd.

Rekordbeløp til kreftforskning

■ Kreftforeningen har delt ut 147,7 millioner kroner til kreftforskning. Dette er den største enkelttildelingen i Kreftforeningens historie. Totalt 153 søknader om forskningsstøtte er innvilget, og prosjektene kommer fra 12 ulike institusjoner i hele landet. Aller mest penger deles ut til forskning på kreft i mage og tarm. Det er den kjønnsuavhengige kreftsykdommen som rammer flest, skriver Kreftforeningen i en pressemelding.

Mindre belastende enn antatt

■ En evaluering utført av Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) viser at dagens nivå på rapportering ikke oppfattes så belastende som mange har trodd, skriver Kunnskapsdepartementet (KD). Difi har undersøkt rapporteringen fra noen universiteter, høyskoler og andre virksomheter som er underlagt KD. Dette er en oppfølging av rapporten fra Handlingsromutvalget, hvor det ble pekt på at det store omfanget av rapportering ved universiteter og høyskoler er en belastning.

Krever 100 milliarder til fond

■ I sine alternative statsbudsjett for 2012 foreslår opposisjonspartiene Høyre, FrP, KrF og Venstre å sette av 100 milliarder kroner av Statens pensjonsfond utland (SPU) til et nytt forskningsfond. Hvert år skal avkastningen, tilsvarende 4 prosent, øremerkes til forskningsformål. Partiene vil også opprettholde gaveforsterkningsordningen, og foreslår å bevilge 60 millioner kroner til formålet.

– Næringslivet i nord svikter

■ Statsråd Tora Aasland gir næringslivet i Nord-Norge på pukkelen for ikke å satse på nordområdeforskningen. På Nordområdekongressen 2011 i regi av Forskningsrådet presenterte Aasland den nye nordområdestrategien i lys av forskningspolitikken. Statsråden mener næringslivet i nord henger etter. – Det er faktisk næringslivet på Østlandet som har bidratt mest til nordområde relatert forskning, så her har næringslivet i nord en del å gjøre, sier statsråden til Avisa Nordland.

FOTO: STIG WESTON

Må redusere midlertidighet selv

■ Forsknings- og høyere-utdanningsminister Tora Aasland krever at universitetene og høyskolene selv tar ansvar for å kutte bruken av midlertidig ansatte, uten endringer i loverket. 20 prosent av ordinære forsknings- og utdanningsstillinger er midlertidige, mot 9 prosent i arbeidslivet totalt. Forskerforbundet mener imidlertid at myndighetene må være kravstore overfor arbeidsgiverne. – Lokalt ser vi at mange ikke tar ansvar. Fortsatt mener svært mange enheter at ekstern finansiering fordrer midlertidig tilsetning, sier lokallagsleder Kristian Mollestad ved Universitetet i Oslo.

Mistillit ved Maihaugen

■ I en tilsynsrapport fra Arbeidstilsynet får museumsledelsen ved Maihaugen flengende kritikk. Store omstillinger ved museet de siste to årene har vært en stor belastning for de ansatte. Det er avdekt store psykososiale og organisatoriske utfordringer, og ifølge rapporten føler tillitsvalgte, verneombud og arbeidsmiljøutvalg at de har vært lite involvert i prosessene, skriver avisa GD. Den tillitsvalgte i det lokale Forskerforbundet og hovedverneombudet sier ledelsen nå har tatt tak i problemene.

FOTO: MAIHAUGEN

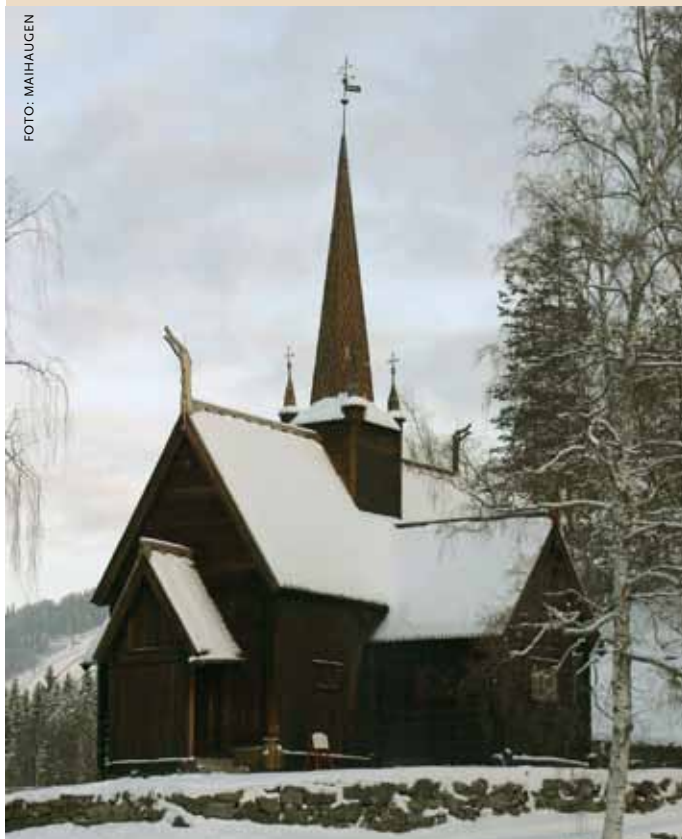

FOTO: UiT

Idrettshøgskole i Tromsø?

■ Rektor Jarle Aarbakke ved Universitetet i Tromsø (UiT) har tatt initiativ til å utrede mulighetene for å starte opp en idrettshøgskole i Nord-Norge. Universitetet har allerede vært i dialog med Jarle Aambø, leder av Olympiatoppen, skriver UiT på sin hjemmeside. Rektor ønsker også å videreføre samarbeidet universitetet allerede har innenfor idrettsfag med Høgskolen i Finnmark. Internasjonale samarbeidspartnere i Sverige og Russland blir også vurdert.

Kjekt å ha

Stappfulle magasin, bortgøynde gjenstandar, nedstøva arkiv.
Institusjonane fløymer over av materiale ingen forskar på.

AV JOHANNE LANDSVERK FOTO: ERIK NORRUD

Mengder av gjenstandar ved Kulturhistorisk museum i Oslo er flytta til eit 7 500 kvadratmeter stort magasinbygg på Økern.

– **DETTE ER EIN DEBATT** som mange museum er uvillige til å ta. Dei som jobbar på museum, treng ikkje å reflektere over kva museet har i samlingane, og blir heller ikkje utfordra på spørsmålet. Det er ein sterk museumstradisjon knytt til gjenstandsinnsamling, som fører til at få stiller spørsmål ved samlingspolitikken, seier Heidi Richardson, leiar ved Museumsavdelinga ved Hardanger Fartøyvernssenter. Senteret, som er ei avdeling under Hardanger og Voss museum, samlar lite på gjenstandar.

– Vi har vald å heller bruke ressursane våre til å samle på kunnskap om gammalt handverk, seier Richardson.

Problemstillinga er lettast å få auge på i museum som samlar på fysiske gjenstandar, men er også aktuell for store delar av Forskings-Noreg. Mange forskarar går i fella og druknar i innsamla materiale.

Lovpålagt å samle

Nokre institusjonar har heller ikkje noko val. Dei kulturhistoriske universitetsmusea har, etter forskrifta i kulturminneloven, eit særleg ansvar for «automatisk freda» kulturminne:

– Kunsthistoriske museum er lovpålagt å ta vare på gjenstandar som er eldre enn 1537, og tilveksten til samlingane våre er enorm. Vi kan ikkje velje kva vi vil ta inn i dei arkeologiske samlingane, slik vi til dømes kan med etnografiske gjenstandar, seier professor Brit Solli, samlingsansvarleg for mellomalderarkeologi ved Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo (UiO).

Ho står i det gamle magasinet og viser fram hyllemeter på hyllemeter med oldsaksfunn. I løpet av dei tre siste åra har museet kvart år teke inn mellom tretti og førti tusen nye gjenstandar. Meir enn nitti prosent av tilveksten kjem frå store utgravingsprosjekt.

– Ved store utbyggingar som den såkalla Barcode-rekka, som ligg i tilknytning til mellomalderbyen i Oslo, finn arkeologane mengder av arkeologisk materiale, og det meste av dette kjem til oss, seier Solli.

Ho fortel at tilveksten frå utgravingar er sterkt varierende frå år til år. I 2003 fekk museet inn over 110 000 gjenstandar berre frå Kaupangprosjektet i Vestfold.

– Vi bruker pengane feil

Det er ikkje småpengar som kvart år blir brukt til utgravingar i Noreg. I 2010 var samla budsjett på 130 millionar kroner, viser tal frå Riksantikvaren. Talet varierer med utgravingsaktiviteten frå år til år.

Carsten Paludan-Müller, administrerande direktør i Norsk institutt for kulturminneforskning (Niku), er kritisk.

– Samfunnet bruker kvart år mange millionar på utgravingar, det er snakk om enorme beløp. Men eg meiner vi bruker pengane feil. Eg vil ikkje seie at vi samlar inn for mykje ved utgravingane, men det blir lagt for stor vekt på berre den eine delen, nemleg sjølve innsamlinga. Den andre delen, som handlar om å produsere og formidle

– Niku får betalt for å grave ut og dokumentere, og deretter stappar vi materialet inn i musea.

CARSTEN PALUDAN-MÜLLER, administrerande direktør, Niku

kunnskap om funna, blir ikkje vektlagt, seier Paludan-Müller.

Niku har blant anna ansvar for dei arkeologiske utgravingane i samband med den nemnde Barcode-utbygginga.

– Det er utbyggaren som betalar. Niku får betalt for å grave ut og dokumentere, og deretter stappar vi materialet inn i musea. Men det som egentleg er meininga med utgravingane, er å produsere kunnskap om korleis folk levde før oss. Eg meiner vi må sjå på lovverket, for det blir feil når vi berre får pengar til å grave opp materialet, men ikkje har midlar til å forske og bringe kunnskapen vidare til samfunnet. Kanskje treng vi ikkje fleire pengar, men vi bør bruke midlane annleis, meiner han.

Utnyttar samlingane

Men førsteamanuensis Håkon Glørstad (framsidebiletet) ved Kulturhistorisk museum i Oslo seier museet har jobba mykje med denne problematikken.

– Det stemmer at det i tidsrommet 1950 til 2000 kom store mengder data frå arkeologiske funn til museet som vi ikkje fekk forska på. Men dei ti siste åra har vi vore opptekne av å sjå samlingane i eit kunnskaps- og forskingsperspektiv. Den største tilveksten til magasina kjem frå store samfunnsutbyggingar, og under utgravingsarbeidet er arkeologane bevisste på kva for materiale som kan gå inn i ein forskings-samanheng, seier Glørstad.

Han fortel at modellen som er utvikla ved

– I dag ligg forskingsmaterialet gøymd på bakromma.

BRITA BRENNÅ, professor, Universitetet i Oslo

Kulturhistorisk museum, er vorten lagt merke til, og fekk stor plass i «Tingenes tale», stortingsmeldinga om universitetsmusea frå 2007–2008.

– Som resultat av meldinga vart det oppretta eit eige forskingsprogram i Forskringsrådet, og innanfor arkeologi samarbeider universitetsmusea om tre prosjekt der vi utforskar pionerbusetjing, framvekst av jordbruk og bruk av utmarksressursar. I prosjekta tek vi utgangspunkt i innsamla materiale frå store utgravingar som genererer mykje data, og på den måten får vi utnytta kunnskapspotensialet på best mogleg vis.

– Blir det også grave opp ein del unyttig over-skottsmateriale?

– Nei, eg ser det ikkje slik. Men utnyttingsgraden av innsamla materiale har ikkje alltid vore like god. Det er nettopp difor vi har utvikla tankegangen om å utnytte forskingspotensialet i samlingane. Vi ønskjer å motverke den trøsteslause innsamlinga for innsamlinga si skuld, seier han.

– Vi ønskjer å motverke den trøsteslause innsamlinga for innsamlinga si skuld.

HÅKON GLØRSTAD, førsteamanuensis, Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo

Veit lite om framtida

Professor Hans K. Stenøien ved Seksjon for naturhistorie, NTNU Vitskapsmuseet, fortel at dei også ved NTNU er vortne meir opptekne av at forskinga skal vere forankra i eigne samlingar.

– Det er eit generelt problem at musea sit på store samlingar som ikkje blir tekne i bruk, og Riksrevisjonen slo for eit par år sidan fast at vi nå har møtt veggen: Vi kan ikkje lenger ta vare på store delar av samlingane. Samtidig blir det stilt større krav til forsking på innsamla materiale. Ein kan jo spørje om det er rett å samle på alt, men universitetsmusea har eit særleg ansvar

for å samle og dokumentere norsk natur- og kulturmangfald, seier Stenøien.

– Men er alt i samlingane like viktig?

– Det er freistande å svare nei, men vi veit ikkje kva vi får bruk for i framtida, særleg med tanke på den tekniske utviklinga og alt vi kan hente ut av gammalt organisk materiale. DNA-revolusjonen har fullstendig endra verdien av naturhistoriske samlingar, og om nokre år er vi sikkert mykje dyktigare til å få ut genetisk informasjon av objekt vi har liggande i samlingane.

Men Stenøien meiner det burde vore større arbeidsdeling mellom institusjonane.

– Ein kan spørje seg om musea skal sitje med heilt like samlingar. Det burde kunne gå an å utnytte ressursane betre, til dømes ved at naturhistoriske museum kunne hatt hovudansvar for forskjellige grupper av organismar. I dag føregår mykje dobbeltarbeid institusjonane imellom, seier han.

– Musea må prioritere

Han får støtte av Espen Hernes, seksjonsleiar for museumsseksjonen i Norsk kulturråd, som fortel at det for tida er ein debatt om samlingspolitikk i dei kulturhistoriske musea som tilhøyrer Kulturdepartementet.

– Mange museum har samlingar som har vakse dei over hovudet, og musea har vore for ukritiske til dette. Kulturrådet vil stimulere til meir bevisste planar for innsamling og ein sterkare grad av arbeidsdeling. Vi forventar at musea i sterkare grad greier å prioritere kva dei bør bruke ressursar på. Men først må musea få oversikt over kva dei har, og kva tilstand gjenstandane er i. Dette er den store bøygen, seier Hernes.

– Men er det tabu å kaste?

– Problemet er at musea gjerne har teke imot gåver utan å lage nokon avtale med gjevaren, og det kan få juridiske konsekvensar å gje bort eller kvitte seg med eit materiale. Så i staden for å kaste er det enklare å finne ut kva ein bør ta betre vare på, meiner han.

– Mange sit også på mengder av like gjenstandar?

– Ja, og for dei som er interessert i forskning, er dette bra. Forskarar ønskjer gjerne å få tilgang til mange ulike variantar av same type gjenstand, seier Hernes, som også meiner at all digitalisering som føregår i musea, vil gjere det lettare for forskarar å få tilgang til samlingane.

Samlar ikkje for mykje

Brita Brenna ved Senter for museumsstudium ved UiO meiner musea heller burde samle meir.

– Det er ingen grunn til å seie at vi samlar for mykje, snarare tvert imot. Samlingane er ei

– Vi er pliktige til å ta vare på alle oldsaker som er eldre enn 1537, seier professor Brit Solli ved Kulturhistorisk museum, UiO, som her viser eit sverd frå mellomalderen.

– Her i «finne-fram-korta» finst opplysningar om alle gjenstandar i Kulturhistorisk museum, fortel magasinforvaltar og stipendiat Hanne Lovise Aannestad.

viktig gullgruve for forskarane, og vi veit ikkje kva forskarar i framtida vil kunne hente ut av materialet vi sit på i dag, seier Brenna, som er professor i museologi, eit fagfelt knytt til studium av museum.

– Ser ein på tilveksten under eitt, kan ein seie at vi samlar inn mykje innan arkeologi, fordi samfunnet etter loverket plikar å ta vare på dette materialet. Men kor mange er det eigentleg som samlar på vår eiga samtid? Samtidssamlingar burde vore mykje høgare prioritert, meiner ho. Brenna er oppteken av at museumssamlingane må bli tilgjengelege.

– Skal vi få til meir forskning, må samlingane vere tilgjengelege, både for forskarane ved musea og forskarar som kjem utanfrå. Samlingane

Gjenstandar ved norske museum 2010

- Naturhistoriske gjenstandar: 9 953 467
- Arkeologiske gjenstandar: 4 404 473
- Kulturhistoriske gjenstandar: 3 588 710
- Kunsthistoriske gjenstandar: 451 895

Døme frå utvalde universitetsmuseum:

- Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo: 1 699 776 gjenstandar
Nye gjenstandar i 2010: 29 976
- Bergen Museum (nå Universitetsmuseet i Bergen): 3 420 606 gjenstandar
Nye gjenstandar i Kulturhistoriske samlingar i 2010: 19 039
- NTNU Vitskapsmuseet: 2 604 362 gjenstandar
Nye kulturhistoriske gjenstandar i 2010: 7296
- Tromsø Museum: 747 048
Nye kulturhistoriske gjenstandar i 2010: 2301

utgjer ein stor kapital, som berre ligg der. Det er eit enormt utnytta forskingspotensial i musea.

– Mange meiner digitaliseringsarbeidet har gjort samlingane meir synlege?

– Eg trur digitalisering berre er ein liten del av løysinga. Det viktige er dei fysiske gjenstandane. For hundre år sidan hadde ikkje musea magasin, og alt materiale var stilt ut. Då var samlingane tilgjengelege for alle. Men i dag ligg forskingsmaterialet gøymd på bakromma. Eg er usikker på den politikken som blir ført i dag, der ein flyttar samlingane til fjernmagasin langt unna museet. Kva vil dette få å seie for korleis dei museumstilsette kan nytte samlingane, i utstillingar og annan kunnskapsproduksjon? spør ho.

Mykje utnytta materiale

Men det er ikkje berre museum som samlar på omfattande materiale. Også ein institusjon som Krefregisteret sit på store datamengder.

– Eg trur ikkje vi samlar inn for mykje data, men det er eit problem at vi ikkje får utnytta datamaterialet godt nok, seier Bjørn Møller, leiar i registeravdelinga ved Krefregisteret.

Han meiner dei store datamengdene ikkje er eit problem i seg sjølv.

– Men vi skulle hatt større ressursar til å få oversikt over materialet, og til å forske og publisere.

Krefregisteret har samla inn informasjon om nær 1,5 millionar krefttilfelle i Noreg sidan 1953, med detaljerte opplysningar om kreftsjukdomen.

Forskingssjefen ved Norsk institutt for naturforskning (Nina) kjenner til problemet med materiale som ikkje blir godt nok utnytta.

– Dette er ikkje eit generelt problem ved Nina. Men forskarar innanfor fagfelt med mykje datainn-samling og etterarbeid, til dømes dei som driv med insektforskning, opplever det som problematisk at materiale kan bli liggande. Dei kan bli sitjande med store mengder datamateriale som har stort forskingspotensial, men så blir det ikkje att pengar til å forske vidare. I dei fleste prosjekta er føresetnaden at det er nok midlar til å både bestemme og rapportere ferdig. Men ofte bruker forskarane for mykje tid til å samle, og så blir det gjerne knapt med ressursar til rapportering, seier forskningssjef Erik Framstad ved Nina, avdeling Oslo. Han meiner likevel dette ikkje berre handlar om pengar.

– Eit materiale kan ha stor verdi i andre samanhengar, så her handlar det også om kva fantasi og evne forskaren har til å finne nye problemstillingar og sikre finansiering til vidare arbeid med materialet. Men det som er eit problem i instituttsektoren, er mangelen på langsiktige midlar for å kunne vidareføre forskingsprosjekt over tid. Mange opplever at dei så vidt har kome i gang med innsamlingane før pengane tek slutt.

Kan ikkje ta vare på alt

Framstad seier det av og til blir samla inn altfor mykje.

– Noko materiale må ein av og til kaste. Men materiale frå innsamling av mange artsgrupper går nesten rutinemessig til musea. Ved inn-

Når tok du deg i å samle for mykje?

BERIT JOHANSEN professor ved Institutt for biologi, NTNU

– Det har aldri skjedd. Eg forskar på samanhengen mellom kosthald og livsstilssjukdomar, og problemet er å få

samla nok materiale. Vi er avhengige av at mange nok personar blir med på studiane. Dei må gjennomføre bestemte diettar før vi kan ta biologiske prøver, og det tek tid å samle nok data.

SISSEL ANDERSEN forskar ved Hav- forskningsinstituttet, Forskningsstasjonen Austevoll

– For å sikre meg tilstrekkeleg materiale kan eg lett bli overivrig og ta

ut for mykje. Det ligg i sjølve naturen til forskinga å samle inn fleire prøver enn det kanskje blir tid til å undersøke. Kostnads-krevjande forsøk i biologi kan ofte ikkje gjentast om nye spørsmål dukkar opp i etterkant.

INGER HANSEN-BAUER klimaforskar og professor, Høgskolen i Telemark

– Eg er meteorolog, og er ikkje blant dei som har mykje data liggande

som eg gjerne skulle ha gjort noko med. Innanfor meteorologi jobbar forskarane mot store nasjonale og internasjonale databasar, og samlar ofte lite eige materiale. Og om vi gjer det, samlar vi gjerne inn akkurat det vi treng.

samling av til dømes insekt og lav leverer vi eksemplar for artar som er av særleg interesse, og informasjon om funn av artar blir også lagt inn i databasane til Artsdatabanken, seier han.

Espen Hernes i Norsk kulturråd fortel at debatten om innsamlingspolitikk er svært aktuell i desse dagar. Ei arbeidsgruppe sett ned av tidlegare ABM-utvikling legg snart fram ein rapport om problematikken.

Han seier dei fleste nok er einig om at ein del av museumssamlingane aldri vil kome i aktiv bruk.

– Det ligg mengder av gjenstandar rundt på gamle låvar, som er i ferd med å forfalle så mykje at ein ikkje kan seie at dei har ein samfunnsmessig verdi. Alt er ikkje like relevant å ta vare på. ■

MALAWI

Ignorerer presidentkrav

FOTO: WIKIPEDIA

■ Forelesere ved Universitetet i Malawi er ikke videre imponert over presidentens ordre om at de må returnere til auditoriene. Ifølge radiostasjonen the Voice of America skal president Bingu wa Mutharika ha utstedt en ordre om at universitetene må gjenåpne, uten at de ansattes krav blir innfridd. Deler av universitetet har vært stengt siden februar fordi ansatte mener regjeringsagenter spionerer på dem. De ansatte krever akademisk frihet, og sier at de ikke anser forhandlingene som slutført og derfor anser presidentens ordre kun som et forslag.

KINA

Ønsker afrikansk samarbeid

■ Kinesiske og afrikanske universiteter vurderer mulighetene for fremtidig samarbeid, melder den kinesiske avisen Folkets dagblad. 44 universiteter fra det afrikanske kontinentet og Kina møttes under et todagers seminar hos Unesco i Paris, initiert av det kinesiske utdanningsdepartementet. Unesco håper at økt samarbeid kan bidra til felles forståelse av utfordringene begge regionenes utdanningssektorer står overfor. Ifølge den kinesiske utdanningsministeren ønsker Kina å styrke langsiktige, stabile, likeverdige og gjensidig lønnsomme samarbeid.

VERDEN

Kvinner drar ifra

■ Nye tall fra the World Economic Forum viser at kjønnsforskjellene i høyere utdanning øker verden over, men det er kvinnene som drar ifra mennene. I 87 av 134 land er kvinnene nå i flertall blant universitets- og høyskolestudenter. Qatar, Maldivene, Jamaica, Barbados og Kuwait toppe listen over høyest andel kvinnelige studenter med mellom 6 og 2 kvinner per mannlige student. På bunnen av listen er Tsjad, Gambia, Benin, Etiopia og Nepal med 0,17 til 0,40 kvinner per mannlige student. Norge ligger på en 17. plass med 1,64 kvinner per mann.

IRAN

Splitter kjønnene

■ Til tross for kritikk fra president Mahmud-e Ahmadinezhad skal tjuv universiteter i Iran ha fortsatt prosessen med å segregere kjønnene, ifølge avisen Sharq. Universitetene vil tilby studieprogrammer enten kun til menn eller kun til kvinner. Ifølge en organisasjon som vil avsette styresmaktene, skal det ha blitt avholdt demonstrasjoner blant studenter ved en rekke universiteter i oktober. Ved Zanjan-universitetet skal studenter ha demonstrert mot en vegg som ble installert i kantinen, kjønnsdelte busser og kjønnsdelte biblioteker.

FOTO: WIKIPEDIA

LIBYA

Professor blir president

■ Det libyske overgangsrådet har valgt en amerikansk professor fra Tripoli til statsminister. 'Abd ar-Rahim al-Kib er født og oppvokst i Libya, men har utdannelse fra USA og har jobbet som professor i elektroteknikk ved The University of Alabama siden 90-tallet. al-Kib anses som en veteran i anti-al-Gaddafi-bevegelsen og skal ha spilt en sentral rolle i finansieringen av opprøret, skriver The Wall Street Journal. For libyere flest er han imidlertid relativt ukjent, siden han returnerte til Libya først i august.

FOTO: WIKIPEDIA

EUROPA

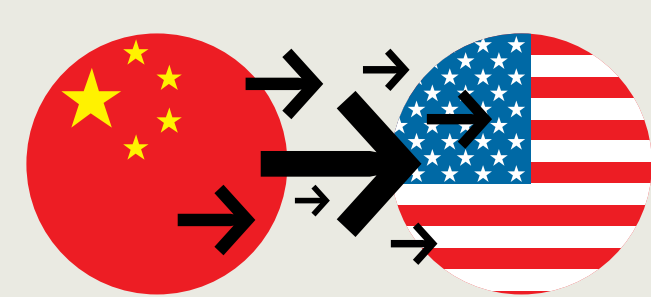
Samler forskningsrådene

■ De europeiske forskningsrådene skal få mer makt ved å samle seg til en felles organisasjon, melder Norges forskningsråd. Den nye organisasjonen for europeisk forskningssamarbeid Science Europe skal ha som formål å sikre de nasjonale rådene en tydeligere stemme i den europeiske forskningspolitikken. I tillegg til å være et felles talerør for forskningen skal Science Europe fremme samarbeidet mellom de europeiske forskningsrådene, blant annet i form av egne faglige komiteer og utvalg. Organisasjonen er opprettet som en stiftelse i Brussel.

ISRAEL
Skal snu hjerneflukt

■ 1500 israelske forskere har forlatt israelske forskningsinstitusjoner og universiteter til fordel for institusjoner i utlandet de siste årene, skriver avisen Yedioth Ahronoth. Årsaken skal være kutt i forsknings- og utdanningsbudsjettene, som har bidratt til at utenlandske institusjoner har kunnet tilby bedre forhold. Nå går regjeringen inn for en stortilt handlingplan for å snu hjerneflukten. Ved å opprette tretti spesialinstitutter som skal tilby vitenskapelig ansatte de beste forhold for forskning, håper myndighetene på å lokke flere hjem igjen.

USA
Flest kinesere

■ Antallet kinesiske studenter har økt kraftig ved amerikanske universiteter. Bare på tre år har antallet kinesiske bachelorstudenter blitt tredoblet til 40 000, og de utgjør nå den største gruppen utenlandske studenter i landet, skriver The Chronicle of Higher Education. Økningen har både positive og negative effekter: Universiteter med dårlig økonomi får sårt tiltrengte studieavgifter. Samtidig har de språkproblemer i undervisningen grunnet mangelfulle engelsk-kunnskaper hos en stor andel av de kinesiske studentene. Mange av dem har forfalsket språkprøver som legges ved søknaden.

FOTO: WIKIPEDIA

STORBRITANNIA
Protestene fortsetter

■ Tusenvis av studenter og aktivister tok 9. november til Londons gater for igjen å markere sin misnøye med innføring av studieavgifter og kutt i offentlig sektor. Det siste året har regjeringen kuttet universitetsfinansieringen og hevet taket på studieavgifter til tilsvarende 82 000 kroner i året. Antallet demonstranter levde ikke opp til forventningene, og ifølge the Guardian så det ut som om politistyrken på 4000 var i flertall. Det rapporteres om få arrestasjoner og sammenstøt.

DANMARK
Hvorfor guttene forsvinner

■ Gutter bruker lang tid på å ta stilling til å ta høyere utdanning, og velger det oftere vekk enn jentene, ifølge en dansk undersøkelse. Mens unge kvinner oftere går rett inn i studier, bruker unge menn i større grad flere år på å tenke seg om. Samtidig viser studien at unge menn er en mer polarisert gruppe enn unge kvinner, ved at karakterer er mer avgjørende for om de går inn i videre utdanning, enn for kvinnene. Guttene opplever også i større grad enn jentene at det er flere veier til fremtidig karriere enn utdanning, og satser i større grad på arbeid.

SØR-AFRIKA
Under administrasjon

■ Flere sørafrikanske universiteter har blitt satt under statlig administrasjon på grunn av økonomisk kollaps det siste året, skriver University World News. Sist til å bli overtatt er Walter Sisulu University, som også skal granskes for korrupsjon. Det er det tredje i rekken, etter Tshwane University of Technology og the University of Zululand, som ikke har kunnet møte sine økonomiske forpliktelser. Fra universitetshold hevdes det at institusjonen har vært grovt underfinansiert, mens myndighetene mener det er vanskjøltsel som er årsaken til konkursen.

SØR-KOREA
Jukset med regnskap

■ Riksrevisjonen i Sør-Korea anklager 35 universiteter for å ha manipulert regnskapene sine for å kunne øke studieavgiftene, melder nyhetsbyrået Yonhap. Det har vært fremmet krav om offentliggjøring av universitetenes regnskap i lang tid, etter at studieavgiftene har økt kraftig. Ifølge riksrevisjonen skal universitetene ha lurt til seg tilsvarende 3,3 milliarder kroner de siste fem årene. Nitti personer skal nå etterforskes for underslag i tilknytning til avsløringene.

EDVARD MUNCH BLIR VERANDE PÅ TØYEN.
DER HAR GERD WOLL SETT ETTER HAN I OVER FØRTI ÅR.

STREKAR I REKNINGA

GERD WOLL I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL
FOTO: ERIK NORRUD

Eit skandaløst kunsttjuveri forseгла lagnaden til Gerd Woll.¹ Som ung kunsthistoriestudent stussa ho da Munch-museet i 1968 engasjerte ho for å gjennomgå grafikksamlinga.

– Men da Revold-saka sprakk like etter, skjønte eg jo kvifor. Eg skulle vere med på å finne ut kva som hadde vorte borte.

Det var ei stygg sak. Førstekonservator Reidar Revold vart dømd til fem år i fengsel for å ha stole 71 grafiske verk frå arbeidsplassen. Gerd Woll vart på si side dømd til eit liv med Munch. Ho vart verande ved museet i over førti år, etter kvart som førstekonservator sjølv.

– *Dei må ha sjekka vandelen din svært godt?*

– Dei gjorde ikkje det, ser du. Det er kanskje eit klasseperspektiv i dette – kunsthistorikarar frå universitetet blir sjekka mykje mindre grundig enn dei som skal vaske golvet. Men det store tjuveriet her var det altså ein konservator som stod bak.

Revold-saka syntte at registreringa ved museet var svært mangelfull.² Livsverket til Woll vart å skape oversyn over livsverket til Munch, og det mest synlege resultatet er to komplette katalogar: ein over grafikken, ein over målarstykkja. Ordet «katalog» lét puslete, men dette er massive verk. *Samlede malerier* er på fire band og 1700 sider. Woll er formelt pensjonist no, men ho har framleis nøkkeltort til museet på Tøyen, og jobbar no med ein revisjon av grafikkkatalogen.

– *Kva har halde deg her alle desse åra?*

– Når ein først byrjar å jobbe med Munch her på huset, kan ein bli litt yrkesvalhemma. Det er ikkje mange stader som har meir å by på enn denne. Og Munch er så mangfaldig, ein finn alltid noko nytt å grave vidare i. I det Woll har skrive om Munch, er det lite av dei vidløftige tolkingane og teoretiseringa som mange kunstfolk driv med. Det er nøkternt og deskriptivt: dateringsspørsmål, trykkeskikk.

– *Blir du aldri freista til å gje deg teorien og fantasien i vald?*

– Her ved museet har det vore tradisjon for å vere lite svulstig og akademisk i stilen, og det passa meg ganske bra. Eg har ein keisam prosastil. Ein som skulle omsetje noko eg hadde skrive, til engelsk, sleit fælt med språket mitt. Han tykte det var så fattig, så han la på masse blomstrar som eg så måtte få ut att. Eg synest ikkje ein skal gå for langt vekk frå kunstverket. Det ein seier, bør ha rot i kunstverka som gjenstandar og ikkje berre som idear.

Tekniske og historiske detaljar ved eit bilete kan verke irrelevante for

1 Gerd Woll er fødd i 1939. Ho tok magistergraden i kunsthistorie ved UiO i 1972, med avhandlinga Edvard Munchs arbeiderfrise. Woll arbeidde ved Munch-museet i over førti år, det meste av tida som førstekonservator. I 2010 vart ho tildelt St. Olavs orden for samfunnsnyttig virke.

2 Munch-museet eig i dag over halvparten av måleria til Munch og har alle dei grafiske motiva. Den opphavlege gåva frå Munch inkluderte 1100 måleri, 15 500 grafiske blad og 4700 teikningar. Seinare har enda fleire verk kome til gjennom gåver og byte.

den som berre vil sjå kunstverket i seg sjølv. Men det er ikkje alltid så enkelt, påpeikar Woll.

– Ta dette med titlar. Iblant kjem det spørsmål om kva eit Munch-bilete «eigentleg» heiter, utan tanke på når og korleis tittelen har oppstått. Få av titlane kan tilbakeførast direkte til Munch, og han kan sjølv ha brukt mange ulike titlar til ulike tider. Samtidig legg mange av titlane sterke føringar på tolkinga: «Vampyr», «Pubertet», «Madonna».

– *Om han kalla «Vampyr» for «Kyss», ville biletet sett annleis ut.*

– Ja, som Munch sjølv sa da han stilte ut ein ny versjon i 1918: Eigentleg er det jo berre ei kvinne som kysser ein mann i nakken. Da blir mykje av mystikken borte. Første gong han stilte det ut, vart biletet på tysk kalla «Liebe und Schmerz». Men venen Stanisław Przybyszewski kalla det «Vampyr», og den tittelen har vorte brukt sidan. Alle slike opplysningar må ein vere kjeldekritisk til.

Munch-museet har hatt stor påverknad på både den akademiske og den meir allmenne mottakinga av kunsten

til Munch, meiner Gerd Woll.

– Denne institusjonen er eit nav i det meste som har med Munch å gjere. Forskarar rundt i verda må vende seg hit for å spørje om ting, bruke bibliotek og arkiv og studere kunstverka. Og vi har alltid hatt mykje kontakt med samlarar og kunsthandlarar, i tillegg til eit allment publikum.

Ei form for påverknad av det kommersielle spelet kring Munch måtte museet slutte med for ti år sidan: Fagfolka her gjer ikkje lenger autentisitetsvurderingar for dei som er usikre på om eit verk er av Munch.

– Vi slutta med det fordi kommuneadvokaten frykta at vi kunne pådra oss store erstatningskrav om vi gjorde feil. Når vi sa «truleg Munch» eller «truleg ikkje Munch», kunne det tyde millionar i verdiskilnad. Men når ikkje vi gjer det, kven skal da gjere det? Det har dessverre vorte stadig vanskelegare også internasjonalt å få kunstekspertar til å uttale seg, fordi det har vorte så populært å trekkje folk for retten.

Munch-museet er eit pussig fenomen. På eine sida forvaltar og formidlar av ein kunstsatt i verdsklasse, på andre sida ein kommunal etat på line med legevakta.³ Forholdet mellom Oslo kommune og museet har vore vanskeleg i mange av dei 48 åra museet har eksistert. Munch-museet har vorte omtalt som eit forsømt og sveltefora stebarn.

– *Kva trur du Munch ville meint om måten kommunen har forvalta gåva hans på?*

– Det kan vere grunn til å tru at han roterer fortare i grava enn nokon gong. Men vi veit jo ikkje kva han ville med gåva si, eller kvifor han valde

3 «Oslo kommune får mine efterlatte kunstverker, tegninger, tresnitt, litografier, raderinger, samt treplater til tresnitt, litografiske stener, samt graverede kopperplater», heitte det i testamentet til Edvard Munch, datert 18. april 1940. Kunstnaren døyde i 1944. Munch-museet opna på 100-årsdagen hans i 1963.

å gje samlinga til kommunen og ikkje til staten. Han testamenterte alt til Oslo kommune utan å setje nokon vilkår, og stilte ikkje eingong krav om å lage noko museum. Slik sett har han ikkje så stor grunn til å klage.

Gerd Woll understrekar at forholdet til kommunen ikkje alltid har vore dårleg.

– Da museet stod ferdig i 1963, var det veldig moderne og flott på alle vis. Men når det gjeld vedlikehaldet, har kommunen mange synder på samvitet. Dette har vore det store problemet heile vegen.

Pengemangel har ført til ymse naudløysingar: På 1990-talet steppa det japanske oljeselskapet Idemitsu inn med 57 millionar kroner til ei naudsynt ombygging. Verre var det tilbakevendande ønsket om at museet skulle selje delar av samlinga. For å finansiere nybygget vart det selt trykk for 15 millionar, nokre vart òg lodda ut.

– Spørsmål om å selje ting frå samlinga har stadig dukka opp, og museet har gjort mange krumspring for å unngå det. På syttitalet ville leiinga syne at grafikken kunne brukast på andre måtar, og det vart lånt ut Munch-arbeid til bibliotek, skular og sosialkontor. Men så fann ein klient på Tveita ut at «her heng det noko interessant på veggen», og forsynte seg. Så var det slutt på den moroa.

Eit anna problem var det å forklare kommunen at museet måtte drive med vitskapleg arbeid for å skjytte ansvaret sitt. Skal ein verkeleg kunne

utnytte det enorme materialet, krev det kunnskapsarbeid: Forskningsbaserte utstillingar er noko anna enn å berre hengje opp «Madonna» på veggen.

– Vi gjekk ein del rundar for å få til stillingsinstruksar som inkluderte rett til forskning. I kulturutvalet til kommunen spurde dei: «Forsking? Får de tid til det, da?» Nei, vi gjorde jo ikkje det, det var difor vi ønskte å endre instruksane! Da fekk vi klar forståing av at forskning ikkje var noko Oslo kommune dreiv med, seier Woll.

– Når folk ved museet likevel har klart å lage eit vitskapleg grunnlag for store utstillingar, og har laga svære katalogar og bøker, blir kommunen veldig stolt og trekkjer fram resultata i alle moglege samanhengar. Men at slikt faktisk krev mykje arbeid, har det vore lite forståing for.

Mykje grunna arbeidet sitt med dei to store Munch-katalogane fekk Gerd Woll i 2010 St. Olavs orden for «samfunnsnyttig virke».

– *Den innsatsen du fekk ordenen for, var i strid med intensjonen med stillinga di. Ein pris for sivil ulydnad?*

– Det var jo ikkje kommunen som gav meg ordenen, da. Men som sagt har kommunen ofte sola seg i glansen av dei tinga Munch-museet fekk til. Det var finansieringa av arbeidet som var problemet.

Ikkje minst var finansieringa av arbeidet med målerikatalogen eit problem. To private kunsthandlarar stilte med pengane som skulle til, etter at kommunen, Forskningsrådet og andre offentlege kjelder hadde sagt nei.

Som student i kunsthistorie vart Gerd Woll hyra inn til eit oppdrag på Munch-museet på Tøyen. Ho vart verande der eit heilt yrkesliv.

– Det var heilt idiotisk at kommunen ikkje kunne hoste opp dei pengane som skulle til, det var ikkje så mykje det var snakk om. Vi var sjølv sagt redde for at kunsthandlarane kunne ha direkte interesser i kva vi skulle vektlegge og kva bilete ha med og ikkje med. Men dei la seg heldigvis ikkje opp i noko av arbeidet.

– *Sponsinga var eit naudsynt vonde?*

– Vi kjende at det hasta med å få til dette. Eg var på veg til å bli pensjonist, og Arne Eggum, museumsleiari gjennom mange år, var alt pensjonert. Denne katalogen måtte anten lagast veldig snart, eller så måtte det vente lenge, til andre fagfolk hadde bygd seg opp. Difor sa vi ja til støtta frå kunsthandlarane.

Medan kommunen ikkje ville at Munch-museet skulle drive forskning, har andre kritisert museet for å drive for *lite* forskning. I 2001 kom blant andre kunsthistorikar Frank Høifødt og konservator Marit Lange ved Nasjonalgalleriet med harde ord mot direktør Arne Eggum ved Munch-museet for å ha forsømt forskning og dokumentasjonsarbeid og for å vere lite hjelpsam overfor forskarar utanfrå.⁴

– Det der hadde eg nesten gløymt eller fortrengt, seier Woll.

– Det er mange sider ved den saka. Munch-forskinga er eit lite felt med få aktørar, med kvar sine meiningar og agendaer. I den tida Arne Eggum sat som sjef her, skreiv han masse om Munch som står seg bra

– Å sjå at denne rabulisten no skal bli så til dei gradar underlagd marknadskrefter og kommersiell utnytting – det er tankevekkande.

i dag, men han var kanskje ikkje alltid så god til å opne opp for andre. Men ein del av skuldingane var dryge og urimelege. At materialet her skulle vere lite tilgjengeleg for forskarar utanfrå, var rett og slett ikkje sant. Eg trur den debatten var svært prega av personlege motsetnader.

Så må vi til slutt til den verkeleg store Munch-debatten, som har rulla i over ti år og splitta gamle alliansar i Oslo-politikken: striden om eit nytt Munch-museum. Nyleg vart det klart at Lambda-bygget i Bjørvika blir skote ned. Etter kuvendinga til Oslo FrP er det fleirtal i bystyret for ei ny løysing på Tøyen.⁵ Woll feller slett ingen tårer for Lambda.

– No håpar eg berre inderleg at det faktisk blir eit nybygg på Tøyen.

– *Det har vore så mykje rart i denne prosessen. Korleis kunne ein til dømes lage ein jury for arkitektkonkurransen utan at dagens Munch-museum var representert?*

– Nei, sei det. Det har forundra mange, det der. Ei delforklaring kan vere at det har vore ein lang periode med omorganisering og mange leiarskifte her ved museet, så det kunne vere uklart kven som skulle representere Munch-museet.

– *Men av dei 13 medlemmene i juryen var det berre ein med museums-kompetanse?*

– Ja, det er heilt utruleg. Og dei valde eit arkitektfirma som aldri har teikna eit museumsbygg før. Eg er ikkje det spor glad i Lambda og vil mykje heller ha ei løysing her på Tøyen. Arbeidsgruppene her på huset gjorde ein kjempeinnsats for å få til ei best mogleg løysing i Lambda. Men dei burde jo fått kome med innspela sine *på førehand*, ikkje etter at alle premissane var lagde.

Men debatten har handla lite om dei spesielle behova til eit museum og meir om andre omsyn – bydelsutvikling, turisme, tomteprisar. Museet i Bjørvika skulle til dømes «kombineres med den øvrige bebyggelsen på en måte som optimaliserer den kommersielle verdien av eiendommene», heitte det i instruksjonen for arkitektkonkurransen.

– Heile prosessen var gjennomsyra av kommersielle omsyn. Eg er ikkje mot at ein tek omsyn til byplanar når ein planlegg kulturbygg. Men Lambda handla ikkje om å lage eit bra bysentrum, men om reine kommersielle interesser: «Kor mykje kan vi få for tomtene?»

– *Munch vart borte i debatten. Mange av argumenta stod i grell kontrast til det eksistensielle ubehaget og radikale formspråket i verka hans?*

– Det er eit veldig godt poeng. For meg var toppen av kransekaka planen om ein gondolbane frå Lambda opp til Ekebergskogen og skulpturane til Ringnes. Da var ein verkeleg langt bort frå det det skulle dreie seg om. Ein burde spørje seg: Kva er det vi skal formidle? Kva bilete er det vi skal gje av Munch? Men desse spørsmåla er det ingen som diskuterer, seier Woll.

– Sjølv på sine gamle dagar levde Munch som ein bohem. At denne rabulisten skulle bli så til dei gradar underlagd marknadskrefter og kommersiell utnytting – det er tankevekkande. Ein kan jo spørje seg om det framleis er krut i kunsten til Munch, om han framleis er provoserande? Det er klart at dei tinga som provoserte for hundre år sidan, ikkje provoserer særleg mange i dag. Men om vi gjer Munch for snill, gjer vi ein veldig stor feil. ■

4 «Doktorgradene burde for eksempel komme på løpende bånd – som en automatisk konsekvens av samlings tiltrekningskraft og et åpent og dynamisk forskningsmiljø. (...) Men det produseres knapt doktorgrader på Edvard Munch i kunstnerens hjemland – heller ikke hovedfag/magistergrader.» Frank Høifødt i innlegg i Aftenposten, 19.02.2001

5 Vedtaket om å bygge nytt Munch-museum vart fatta i 2008. Utkastet «Lambda», tenkt plassert i Bjørvika, vart kåra som vinnar av arkitektkonkurransen i 2009. Men etter at Oslo FrP snudde i saka i haust, er det ikkje lenger fleirtal for Bjørvika-planen.

HVEM: tekstforskerne Eva Maagerø og Dagrun Skjelbred, Høgskolen i Vestfold

HVA: utforsker hva som blir regnet for god skrivning i ulike faglige tekstkulturer

HVORDAN: observerer og intervjuer yrkesfagelever og analyserer tekstene de produserer

AV SIRI LINDSTAD TOTO: ANNE ELISABETH NÆSS

Kunsten å lese

– Å lære elevene å lese og skrive er alle faglærernes ansvar, ikke bare norsklærernes, sier Vestfold-forskerne.

PROSJEKT: «Læringsressurser og skrivning i tekstkulturer i utdanningene». INSTITUSJON: Høgskolen i Vestfold. FAGRETNING: pedagogikk, språk- og tekstteori. FINANSIERING: Norges forskningsråd. UUNNVÆRLIGE VERKTØY: videokamera. PUBLISERINGSFORM: bøker og artikler. NY KUNNSKAP: Elevene må få hjelp til å lese, forstå og skrive tekster i alle fag, ikke bare i norsk.

en lærebok

Hvem skal lære elevene å lese og skrive?

Norsklæreren, tenker du kanskje.

Men det å lese en tekst i naturfagsboka er noe annet enn å lese et stykke skjønnlitteratur i norskboka. Og det å skrive en risikovurdering over alt som kan gå galt på en arbeidsplass, er noe annet enn å skrive stil om en fin dag i skogen.

– Du kan være veldig flink til å lese skjønnlitteratur, men likevel streve med å lese tekster i naturfag og matematikk. Alle fag har sine egne tekster, sin egen tekstkultur. Og den kulturen må man hjelpes inn i, sier Dagrun Skjelbred og Eva Maagerø.

Fem grunnleggende ferdigheter

De er henholdsvis professor og dosent ved Høgskolen i Vestfold. De er tekstforskere, med pedagogiske tekster og læringsressurser som forskningsfelt. Og de snakker mye om «de fem grunnleggende ferdighetene i alle fag».

Det er de ikke alene om. Med det såkalte kunnskapsløftet – LK06 blant venner – understreket myndighetene i 2006 at fem grunnleggende ferdigheter skal være hovedområder som går igjen i alle fag i skolen:

- å kunne uttrykke seg muntlig
- å kunne uttrykke seg skriftlig
- å kunne lese
- å kunne regne
- å kunne bruke digitale verktøy

Ser etter de gode skriverne

Forskerne ved Høgskolen i Vestfold har forsket mye på to av de grunnleggende ferdighetene – å kunne lese og å kunne skrive – nærmere bestemt på hvordan elevene bruker, skriver og forstår fagenes tekster. I perioden 2006–2009 gjennomførte de et leseprosjekt. Nå er de i gang med å studere skiving som ferdighet.

– Det vi er opptatt av, er å finne fram til de gode skriverne, de elevene som lykkes i å komme på innsiden i denne tekstkulturen. Vi har lyst til å finne ut hva det er som gjør tekstene de skriver, gode, forteller Maagerø.

Elevene de studerer i skriveprosjektet, går yrkesfaglige programmer, enten på «gutfaget» teknikk og industriell produksjon eller «jente-faget» design og håndverk. Noen av elevene er såkalte TAF-elever, det vil si at opplæringen skjer i samarbeid mellom den videregående skolen og det lokale næringslivet. Etter fire år skal eleven ha oppnådd dobbel kvalifikasjon – både fagbrev og studiekompetanse.

– Det er derfor både lærerne og praksisbedriften som vurderer hva som er en god tekst.

Og tekstene som disse 16-, 17-, 18- og 19-åringene forventes å kunne skrive, er mange og varierte: risikovurderinger, rapporter, prosjektbeskrivelser, arbeidstegninger, for å nevne noen.

– Dette krever et veldig presist språk, der du behersker fagbegrepene, og kan forstå og lage for eksempel dine egne tegninger, sier Skjelbred.

Overlates til seg selv

Såkalte sammensatte eller multimodale tekster går igjen i læringsressurser i skolen. Ulike former for verbaltekster kombineres med bilder og andre visuelle elementer, kanskje også med film og lyd om det er snakk om digitale tekster. Multimodale tekster finnes i alle fag og er i varierende grad en del av fagenes tekstkultur. Slike tekster krever sitt av elevene, enten de skal ta teksten til seg eller produsere en selv.

– Ettersom bøker er todimensjonale medier, må nødvendigvis tredimensjonale figurer, som for eksempel en terning, presenteres todimensjonalt. Og det å forstå at den todimensjonale tegningen av det som skal representere en ter-

Dagrun Skjelbred (t.v.) og Eva Maagerø med noen av fagbøkene som springer ut av lese- og skriveprosjektene.

ning, skal leses som en tredimensjonal figur, krever en form for abstraksjon som må læres. Vi oppdaget da vi observerte og intervjuet elever om lesing av læreboktekster, at helt opp til 8. klasse hadde mange av dem problemer med å forstå tredimensjonale figurer presentert på den måten, forteller Maagerø.

Det er ikke nødvendigvis lærebøkene det er noe i veien med, understreker hun.

– Forlagene satser stort sett veldig mye på lærebøker, og gode forfatterteam står bak. Det er heller ikke nødvendigvis slik at lærerne ikke er interessert i tekstene. Problemet er bare at skolen ikke har vært bevisst nok på hvor forskjellige tekstene er i de ulike fagene.

Skjelbred vil ha mer av det hun kaller faglige tekstsamtaler. Hun har forsket mye på lærebøkens historie og finner allerede på 1800-tallet råd om hvordan lærere skulle samtale med elevene om tekstene.

– Dette var altså noe de hadde fokus på før, men som vi nok ikke har hatt så mye av nå de siste tiårene. I stedet har man vært opptatt av at elevene skal arbeide med oppgaver og ha større ansvar for egen læring. Læreren er gjerne flink til å motivere og snakke om det som er tema for en time, men så overlates eleven til å lese selve lærebokteksten selv og løse oppgaver. Hadde læreren i større grad lest læreboktekstene sammen med elevene, hadde de kunnet få hjelp til å finne de riktige nøklene til å avkode tekstene.

Hopper over viktig informasjon
Maagerø forteller at leseprosjektet også avslørte hvordan mange elever hopper over de visuelle elementene – det være seg bilder, figurer, tabeller – på baksidene.

– Det er selvfølgelig dumt. Om elevene ikke er vant til å feste blikket på dem og lar være å

Kanskje har elevene fått for stort ansvar for egen læring, spør vestfoldforskerne Dagrun Skjelbred (t.v.) og Eva Maagerø.

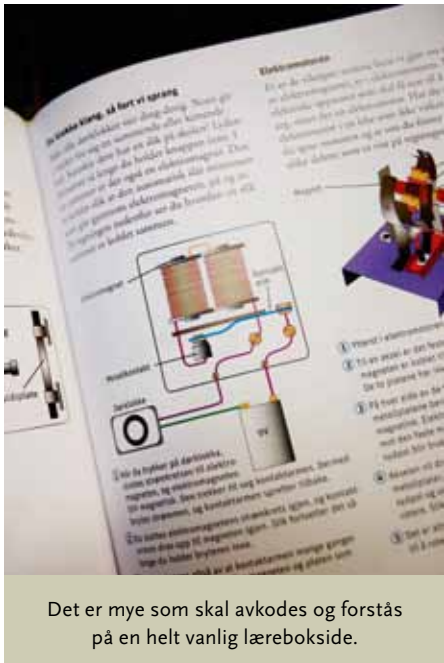
studere dem på lik linje med verbalspråket, får de ikke med seg den informasjonen som teksten skal gi dem.

– Bare det å lese overskrifter viste det seg at det var veldig mange som ikke gjorde. Overskrifter er jo så viktige for å få en forståelse av hva en tekst handler om, forteller Skjelbred.

Noe av det som blir viktig, er å lære elevene – og kanskje også faglærerne – å se tekstene som nettopp tekster.

– Vi mener det er viktig å gjøre elevene oppmerksomme på at det står mennesker bak lærebøkene, og at disse menneskene har tatt noen valg. Kanskje kunne valgene vært gjort annerledes? Hvordan framstilles det samme stoffet i andre tekster? Elevene bør hjelpes til å få et metablick på læringsressursene og gjøre dem til en del av den lærende samtalen som skal finne sted i alle fag, sier Skjelbred.

– Det er ikke slik at alle senere skal jobbe innenfor for eksempel naturfag. Men likevel er det viktig at elevene som voksne samfunnsborgere skal kunne beherske den naturfaglige tekstkulturen. Det blir på samme måte som med norskfaget. De færreste av elevene skal skrive romaner senere i livet, men det er likevel viktig at de behersker kunsten å lese og diskutere skjønnlitteratur, rett og slett for å kunne være med i den offentlige samtalen, sier Maagerø.

Det er mye som skal avkodes og forstås på en helt vanlig lærebokside.

Høgskolen i Vestfold

- etablert 1. august 1994
- antall studenter: 4200
- antall ansatte: 450
- fra 2010 samlet på Campus Bakkenteigen i Borre
- rektor: Petter Aasen

Avsluttet prosjekt

- «Lesing av fagtekster som grunnleggende ferdighet i fagene». Forskerne studerte hvordan elever leser og arbeider med læringsressurser i fagene RLE, norsk, matematikk og naturfag. Prosjektperiode: 2007–2010.

Nåværende prosjekt

- «Læringsressurser og skrijving i tekstkulturer i utdanningene». Forskerne utforsker egenskaper ved og bruk av faglig og reflekterende skrijving i videregående skole og lærerutdanningen. Prosjektperiode: 2010–2013.

Krever motivasjon

I det avsluttede leseprosjektet var det elever på 2., 5. og 8. trinn som ble intervjuet og observert i fagene matematikk, naturfag, KRL og norsk. I det påbegynte skriveprosjektet er det altså elever fra seksten år og oppover som er studieobjektene.

I prosjektbeskrivelsen heter det at forskerne ønsker å vise fram hva som blir regnet for god skrijving i de ulike tekstkulturene, og hva som er suksesskriteriene for å lykkes i å produsere det som blir ansett for å være gode tekster.

– Vi går ikke inn i debatten om hvorvidt det er for mye teori eller ikke på de yrkesfaglige programmene. Det vi konstaterer, er at tekstene som elevene skal lese og skrive, er vanskelige, med avansert fagterminologi og høye krav til presisjon. Og slik må det være, ettersom det er disse tekstene som bringer dem inn i fagkulturen. Men elevene må få hjelp til å komme innenfor denne kulturen, og ikke minst: De må selv være tilstrekkelig motiverte. For skal man lykkes, krever det at eleven er villig til å investere tid til å arbeide med læringsressursene, påpeker tekstforskerne fra Høgskolen i Vestfold. ■

Hilmar Stigum (1897–1976) var etnolog og førstekonservator ved Norsk Folkemuseum. Han var også professor II ved Det historisk-filosofiske fakultet ved Universitetet i Oslo. Her er han i rollen som St. Lucia på en fest for etnologi- og folkeminnestudenter på Sogn studentby i Oslo i 1965. Stigum skrev en rekke artikler og bøker innen håndverk, byggeskikk og jordbruk. På Folkemuseet hadde han ansvar for Norsk Landbruksmuseum og Norsk etnologisk gransking. Fra 1946 fikk han ansvar for oppbyggingen av friluftsmuseet. Han valgte å kalle seg etnolog og var den første i landet til å bruke denne betegnelsen.

Kilde: Wikipedia. Norsk Folkemuseum har leid ut bildet til bruk i Forskerforum.
Foto: Ingrid Lowzow

20 NØTTER

1. Kven vart ny leiar for Al Qaida etter Osama bin Ladens død?
2. Og kva land kjem han frå?
3. Kva for band er Anthony Kiedis og Michael «Flea» Balzary sentrale medlemmar i?
4. Kva er ein emulsjon?
5. Kva for skiveforma organ sørgjer for stoffutveksling mellom mor og foster?
6. Kva land kjem Julian Assange frå?
7. Kor mange norske etappesigrar vart det i årets Tour de France?
8. Kven gjekk frå Oslo til Trondheim for å sjå kroninga av den nye kongen i 1860, og skreiv sidan sine *Ferdaminne* frå turen?
9. Kva for 117 år gammalt amerikansk musikktidsskrift er best kjend for topp-100-lista si?
10. Kva amerikansk president står – eller rettare sagt sit – på sokkel ved Akershus festning i Oslo?
11. På kva for to nabofelt i Nordsjøen er det i år gjort eit nytt svært oljefunn?
12. Kva er oljebransjens namn på undersjøiske produksjonssystem med ventilblokkar, kontrollsystem og brønnhovud?
13. Fullfør sitatet frå *Peer Gynt*: «man dør ej midt i ...»
14. Enda Kenny er Taoiseach – kva er med andre ord jobben hans?
15. Kva var det tidlegare namnet på Politiets trykkingsteneste (PTT)?
16. Kor mange har fått utbetalt erstatning etter innsyn i «mappa si» i Noreg: 37, 379 eller 3790 personar?
17. Kva får du servert om du bestiller *calamares* på restaurant?
18. Kor lang angrefrist har du i utgangspunktet, ifølgje angreretloven, om du har handla til dømes på nettet, via telefon eller av dørseljar?
19. Kva for storgard i Alstahaug i Nordland kom vikinghovdingen Hårek frå?
20. Nemn minst tre av dei fire langrensherrane som tok stafettgull i VM i Oslo sist vinter.

Hvilket land kommer han fra?

1. Svar:
1. Ayman az-Zawahiri
2. Egypt
3. Red Hot Chili Peppers
4. Ei blanding av to væsker som ikkje er fullt ut løyslege med kvarandre
5. Morkaka (eller placenta)
6. Australia
7. Fire (to til Thor Hushovd, to til Edvald Boasson Hagen)
8. Asmund Olavsson Vinje
9. Billboard
10. Franklin Delano Roosevelt
11. Aldous og Avaldsnes
12. Juliette
13. «... femte akt»
14. Han er statsminister i Irland
15. Politets overvåkingssteneste (POT)
16. 379
17. Blekkspurt
18. 14 dagar
19. Tjøtta
20. Eldar Rønning, Martin Johnsrud Sundby, Tord Asle Gjerdalen, Petter Northug

10 KJAPPE

ANN KARIN LARSEN
MEDLEM NUMMER: 40086118.
STILLING: høyskolelektor ved Luftkrigsskolen.
UTDANNING: cand.polit. i sammenlignende politikk fra Universitetet i Bergen.
FØRSTE JOBB ETTER ENDT UTDANNING: lærer i videregående skole.
KARRIEREMÅL: Jeg er veldig godt fornøyd der jeg er, jeg.

Vil ha tilbake grunnfaget

– Hva jobber du med akkurat nå?

– Nå i høst underviser jeg i et selvvalgt emne om russisk utenriks- og forsvarspolitik, og til våren blir det artikkelskriving.

– Hvor tenker du best?

– Enten på kontoret eller hjemme ved spisebordet. Det viktigste er at det er helt stille.

– Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?

– Stein Rokkans *Stat, nasjon, klasse*. Den var et lite mareritt å lese da jeg studerte, men veldig nyttig for alle som studerer statsvitenskap.

– Hva er tabu i ditt fag?

– Det måtte være å si høyt at teori innimellom føles som en tvangstrøye.

– Hva skal til for å bli en god statsviter?

– Man må være samfunnsengasjert og genuint interessert i faget. Ønsker om høy lønn og en framtreddende posisjon er derimot en dårlig drivkraft.

– Hvem er den beste læreren du har hatt?

– Frank Aarebrot. Forelesningene hans var en fornøyelse, både fordi han var faglig flink, og fordi han krydret dem med morsomme anekdoter.

– Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?

– Da kunne jeg ha tenkt meg å gå Forsvarets språk- og etterretningsskole og lært meg russisk skikkelig.

– Om du var statsråd for forskning og høyere utdanning, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?

– Jeg ville ha gjeninnført gamleordningene med cand.mag. og cand.polit., og ikke minst grunnfag. Dagens moduler tror jeg blir for små, faglig sett.

– Hvor var du EU-avstemningskvelden 1994?

– Da var jeg på valgveke i Norges Banks bygg i Bergen og håpet veldig at nei-siden skulle vinne.

– Hva vil du lese mer av i Forskerforum?

– Tja, det måtte eventuelt bli mer om forskningen som drives innenfor mitt eget fagfelt – til inspirasjon!

AV SIRI LINDSTAD

Jakta på den perfekte strukturen

FORSKINGSINSTITUTTET SINTEF Teknologi og samfunn fjernar 60 stillingar over fire år. Ved instituttet Nofima skal 45 stillingar bort, og ved Diakonhjemmets Høgskole vert minst 17 overflødige. I sektoren forskning og høgare utdanning ser det ut til at stabilitet er omstruktureringar. Er dei til det beste for samfunnet, forskninga og dei tilsette?

I sfæren der Forskerforbundet har medlemmer er minst eit titals einingar involverte i omstillingar. Gradene går frå fagleg samarbeid til sonderingar for samanslåingar og gjennomføring av dei. Vi har nedbemanningar og verksemdsovertakingar. På nyhendesidene omtalar vi dei nemnde nedskaleringane i instituttsektoren. Vi skriv òg om arbeidet for å slå saman høgskulane rundt Mjøsa til noko som kan verte «Innlandsuniversitetet».

Lat meg ta ein liten gjennomgang: Mest omtala er den omfattande og langvarige samanslåings- og omstrukturingsprosessen ved Oslo Universitetssjukehus – inkludert nedlegginga av Aker sjukehus. Problema har vorte så store at fagmiljøa ikkje nøler med å seie at fusjonen går ut over pasientane. Nokre samanslåingar er mindre kjende: Statped tilbyr støtte til kommunar og fylkeskommunar i arbeidet deira med menneske som har særskilde opplæringsbehov. I dag er Statped organisert som tolv kompetansesenter som er eigne verksemdar. Frå 2013 skal Statped vere éi verksemd med éi felles leining. To typar regionale barnesenter – BUS og RBUP blant kjennarar – skal òg slåast saman. Barnevernets utviklingssenter fusjonere med Regionsenter for barn og unges psykiske helse. Senteret for Nord-Noreg var fyrst ute, og no står Midt-Noreg for tur.

Dei tre sistnemnde omstruktureringane er *politisk* vedtekte. I mange tilfelle vert fag- og forskingspolitikk underordna andre tunge politikkområde, som distrikts- og næringspolitikk. Det gjeld ikkje minst ein annan langdryg prosess – at Veterinærhøgskulen vert samanslått, og Veterinærinstituttet samlokalisert med Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB). Flyttinga

vart vedteken av Stortinget alt i 2008, men dei to veterinærinstitusjonane ligg framleis Oslo. Fusjonen vil verte gjennomført fyrst når bygningane på Ås er klare, og dette er planlagt i 2018.

Mykje tyder på at det ikkje var omsynet til forskninga, men politisk hestehandel som vippa denne saka. Vern av Trillemarka var ei anna stridssak som fall saman i tid. Senterpartiet, med sine landbruksinteresser, tapte vernesaka, men vann lokaliseringssaka. Fusjonsideologen Steinar Stjernø arbeidde med utgreiinga for strukturen i norsk forskning og høgare utdanning på denne tida. Samanslåinga på Ås låg dei unna, for som han sa til Forskerforum: «Vi skjønnte tidlig at dette kom til å bli ein prosess for seg, hvor det ikkje var de faglige argumentene som kom til å bli utslagsgivende.» Veterinærhøgskulen motarbeidde flyttinga, og ville heller orientere seg mot tilgrensande fagmiljø ved Universitetet i Oslo. Rektor Lars Moe meinte det var UMB som vann på samanslåinga, ikkje veterinærfaget.

No vil Landbruksdepartementet samle sine eigne forskingsinstitutt på Ås. Det gjeld Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (Nilf), Bioforsk og Norsk institutt for skog og landskap. Sp-statsråd Lars Peder Brekk står i spissen, medan fagforeiningane ved Nilf kjempar imot. Reaksjonen til Stig Gezelius i Forskerforbundets lokallag ved Nilf er som å høyre eit ekko frå flyttinga av veterinærinstituttet og -høgskulen til Ås. Det faglege må finne seg i å vere eit annanrangs omsyn: «Statsråden ser bort fra rådene fra Sponheimutvalget, og meldingen om flytting dumper ned på pultene våre uten at vi er hørt og uten en begrunnelse.»

Universitetet i Nordland vart i januar det åttande universitetet i landet. Politikarane har innretta seg slik at ikkje kjem til å stoppe med dette. Dersom godkjenningorganet Nokut finn at ein oppfyller ei rad kriterium over kor store og sterke fagmiljøa skal vere, vert «oppføgd»

Det faglege må finne seg i å vere eit annanrangs omsyn.

status utløyst ved sandpåstrøing. Innlandsuniversitetet har kome langt. Den nylege fusjonerte Høgskulen i Oslo og Akershus har som mål å verte universitet.

Oslofjordalliansen av tre høgskular og universitetet på Ås held fram samarbeidet. Høgskulen i Telemark og Universitetet i Agder skal utgreie grunnlaget for å fusjonere. Synergiane vert ofte framheva som motiv for samanslåingar, men aller mest jaktar dei på universitetsstatus.

Rammevilkår kan forklare dei fleste av omstruktureringane: Dei store økonomiske straumdraga, og politikken som – i ulik grad – har vilje og evne til å korrigere, til å stå med eller mot, eller med varierende hell: gå framfor. Tilbake til starten, til nedbemanningane og tilfellet Nofima: Samanslåing av ei rekkje forskingsinstitutt til ein «blågrøn matallianse» var eit politisk prestisjeprosjekt over mange år. Nyskapningen frå 2007 fekk med seg eit problem på ferda – eit stort underskot, som dei drog med seg. Den nye organisasjonen vart forma som eit konsern med eit nytt kostnadskrevjande nivå på toppen av organisasjonen. No har Nofima store økonomiske problem og nedbemannar med 40. Audun Iversen, hovudtillitsvald i Forskerforbundet ved Nofima, heldt på landsrådet til Forskerforbundet i år eit innlegg om fusjonen. Domen var streng: For den enkelte forskaren har det vorte høgare utfaktureringskrav og timeprisar, mindre tid til eigenutvikling og publisering. Førebels har det vorte *mindre* forskning for pengane.

I verste fall er dei omtalte nedbemanningane berre ei byrjing. Administrerande direktør Øyvind Fylling-Jensen i Nofima meiner at instituttet har vore tidleg ute med å omstille seg rammevilkåra for frittstående forskingsinstitutt, og at andre kan kome etter. Mange av dei har merka nedgangen i FoU-investeringar frå næringslivet etter finanskrisa. Konserndirektør Tonje Hamar i Sintef Teknologi og samfunn grunnjev nedlegginga av ei faggruppe med at ein har vorte for avhengig av varierende finansiering frå Forskerforum, og det ho omtalar som anbodstyranniet. Ei nedlagd avdeling veit ein iallfall kor ein har.

Redaktør
Kjetil A. Brottveit

Ei nedlagd avdeling veit ein iallfall kor ein har.

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2000,-. Innlegg må være maksimum 2000 tegn. De blir ikke honorert.

Fordamper de elektroniske ressursene?

Stadig mer av universitetsbibliotekenes ressurser er i digital form. Er materialet sikret godt nok?

SIDEN DE ELEKTRONISKE ressursene kom for fullt innover universitetsbibliotekene for 15–20 år siden, har det vært stilt spørsmålsteget ved sikkerheten ved å kun kjøpe elektroniske versjoner av tidsskrifter og bøker. Jan Engh peker på en rekke utfordringer og problemer med dette i «Elektronisk sikring? – Universitetsbibliotekene og elektroniske tidsskrifter og bøker».[1] Og det med rette. Det er mange eksempler på at biblioteker, privatpersoner og andre har mistet tilgang til den kjøpte elektroniske ressursen, enten på grunn av tekniske feil, sletting av filer (både med overlegg av produsenten eller ved et uhell av en selv) eller av forskjellige merkantile årsaker som konkurs, oppkjøp og lignende. I tillegg kommer sårbarhet mot brann, vannskader og i noen grad tyveri, på lik linje med trykte ressurser.

På bakgrunn av dette har det spesielt de siste 10–15 årene vært et stort fokus på å sikre og bevare tilgangen til de elektroniske ressursene, både i Norge og i verden for øvrig. *Preserving Digital Information*[2] har siden den ble publisert i 1996, vært en viktig referanse for dette arbeidet. På bakgrunn av de anbefalinger som ble lagt frem i denne rapporten, har det blitt gjort store fremskritt innen bevaring og sikring av digitalt materiale, med hensyn til både teknisk infrastruktur og organisering av arbeidet. En spesielt viktig del av bevaringsprosessen her er migrering. Migrering innebærer overføringen av digitalt materiale fra én type program- og maskinvarekonfigurasjon til en annen, slik at det digitale materialet som er lagret, til enhver tid kan leses av på eksisterende datasystemer. Nettopp mangel på gode rutiner for migrering av data har historisk sett vist seg å være den dominerende årsaken til tap av data.

I nevnte *Preserving Digital Information* og en

Av
HÅVARD KOLLE RIIS,
leder for
Digitale tjenester,
Universitetsbiblioteket
i Oslo

senere studie i 2010, *Preservation in the age of Google*,[3] gjøres det også et poeng av at digitale arkiver skiller seg fra digitale biblioteker, ved at digitale biblioteker har som oppgave å samle og gi varig tilgang til digitale ressurser, men ikke nødvendigvis å langtidsbevare ressursene. Å langtidsbevare den (nasjonale) digitale kulturarven, hevdes det, bør først og fremst være et nasjonalt ansvar.

Ifølge pliktavleveringsloven skal alle norske dokumenter (omfatter alle typer medier og formater) som er gjort allment tilgjengelige, leveres til Nasjonalbiblioteket. Dette

gjøres for å sikre «digital bevaring og formidling av kulturarven». Det samme gjelder for utenlandske forlag og leverandører, som avleverer til sine respektive nasjonalbiblioteker. Det er altså politisk bestemt at Nasjonalbibliotekets oppgave er å (langtids)bevare Norges kulturarv, i alle former og formater.

I tillegg til nasjonale arkiver eksisterer det flere internasjonale arkivløsninger som har som oppgave å både bevare og sikre varig tilgang til elektroniske ressurser. De viktigste og mest utbredte av disse for vitenskapelig materiale er Portico og LOCKSS. Dette er ikke-kommersielt drevne initiativer som på forskjellig måte søker å

ikke bare bevare, men også tilgjengeliggjøre tilgangen til internasjonalt vitenskapelig materiale.

Portico har som et eksempel i dag over 700 deltagende biblioteker, 133 deltagende forlag eller utgivere, i overkant av 12 000 e-tidsskrifter og mer enn 18 millioner arkiverte enheter (e-bøker, e-artikler, osv.). Deres modell går ut på å tilby ett sentralt lukket arkiv som deles av alle deltagende institusjoner. Tilgang til materialet i arkivet gis så ved utløsning av en rekke triggerhendelser, som på en eller annen måte gjør at de deltagende institusjonene mister tilgangen til ressursene.

LOCKSS (Lots of Copies Keep Stuff Safe) har valgt en helt annen strategi og bruker en desentralisert modell, hvor alle deltagende institusjoner selv lagrer en kopi av de elektroniske ressursene. Denne modellen er mer lik den fysiske biblioteksmodellen, hvor den lokale lagringen ikke er spesielt sikker i seg selv, men hvor mange kopier på forskjellige fysiske lokasjoner samlet sett utgjør en sikkerhet.

En mer utfyllende beskrivelse av fordeler og ulemper ved disse to og en rekke andre arkiveringsløsninger finnes i rapporten fra prøveprosjektet i Storbritannia rundt en nasjonal implementasjon av LOCKSS.[4]

Et eksempel på hvor alvorlig noen leverandører tar digital bevaring, er Springer Verlag, som i tillegg til pliktavlevering til det tyske nasjonalbiblioteket også leverer til det nederlandske nasjonalbiblioteket, Portico og (C)LOCKSS. Dette

«Det har blitt gjort store fremskritt innen bevaring og sikring av digitalt materiale.»

illustrerer at digital bevaring ikke bare er høyt på agendaen, men også et viktig salgsargument for leverandører og forlag.

P.t. er det så vidt forfatteren kjenner til, ingen norske medlemmer i noen av disse to lagringsinitiativene. Medlemskap i Portico har på et tidspunkt vært diskutert på nasjonalt nivå (via ABM-utvikling), uten at det ble konkludert med anbefaling om medlemskap eller ikke. Det kan settes et spørsmålsteget ved om dette viser at norske biblioteker ikke har hatt bevaring og lagring av de digitale ressursene høyt nok på agendaen. Svaret er vel heller at Nasjonalbiblioteket har vært bevisst sin rolle og åpent og tydelig har tatt et nasjonalt ansvar for å bevare den norske kulturarven.

Selv om de elektroniske ressursene er sikkert lagret og bevart for fremtiden, kan vi likevel oppleve at vi midlertidig mister tilgang av merkan- tile årsaker. Det kan skyldes konkurs, oppkjøp, kansellering og lignende. Hovedspørsmålet da er om det er en reell risiko for å miste varig tilgang til disse elektroniske ressursene man har kontraktsmessig tilgang til. I *Preservation in the age of Google* anbefales det at hvert enkelt bibliotek foretar en risikoanalyse for å kartlegge implikasjonene ved tap av tilgang til elektroniske ressurser ved slike hendelser. Videre anbefales det å utføre en kost-nytte-analyse, for å kunne bedømme verdien og relevansen av de ulike arkivløsningene.

De fleste av Universitetsbibliotekets kontrakter med utgivere og leverandører inneholder et punkt om varig tilgang til de elektroniske ressursene. Dette punktet er utarbeidet av Konsortiegruppen i Cristin (ABM-utvikling, 2010):

«Leverandøren bør garantere tilgang til ressursens innhold for den perioden det er betalt for, også etter at avtalen er opphørt dersom ikke annet er klart avtalt, [...] Det bør gjøres rede for hvordan tilgang skal finne sted, evt. kostnader og hva som omfattes av tilgangen. All tilgang bør fungere uten annen programvare enn standard

nettleser, og leseprogram for standardformater som pdf.»

Universitetsbiblioteket har dermed gjennom avtalene våre kontraktsmessig tilgang til de elektroniske ressursene ved bortfall av tilgang av forskjellige grunner. Dette skjer da via arkivløsninger eller det respektive nasjonalbibliotek.

Som beskrevet over er selve bevaringen av elektroniske bøker og tidsskrifter ivaretatt av nasjonalbiblioteker og diverse arkivløsninger. Det sikrer i teorien at kulturarven ikke går tapt. Likevel er det få som mener at dette er et 100 prosent sikkert system, og stadige utfordringer rundt digital lagring vil gjøre seg gjeldende i overskuelig fremtid. Dette er imidlertid ikke unikt for elektroniske ressurser, det samme gjelder for det trykte. Å lagre trykte ressurser på bibliotekhyllene er heller ikke et 100 prosent sikkert system.

Selv om det er viktig for universitetsbibliotekene å være bevisste på langtidsbevaring av elektroniske ressurser, er det derimot ikke vår rolle å håndtere disse problemene og utfordringene. Det ligger ikke i vårt primære mandat, og vi har heller ikke tilstrekkelig med ressurser eller kompetanse til å forvalte en slik rolle. Vår rolle er som tidligere nevnt å samle og sikre varig tilgang til trykte og elektroniske ressurser for våre studenter og ansatte. Spørsmålet da er: Oppfyller vi i dag vårt mandat? Kan studenter og ansatte ved landets universiteter og høyskoler stole på at biblioteket sikrer dem varig tilgang til de vitenskapelige ressursene? Jeg mener det,

«Stadige utfordringer rundt digital lagring vil gjøre seg gjeldende i overskuelig fremtid.»

og tror de aller fleste elektroniske ressurser er forsvarlig sikret. Imidlertid er dette en løpende vurdering, og det kan være aktuelt for Universitetsbiblioteket i Oslo i nær fremtid å delta i en eller flere arkivløsninger for å ytterlig sikre varig tilgang for våre brukere.

Referanser

- [1] ENGH, J. (2011): *Elektronisk sikring? – Universitetsbibliotekene og elektroniske tidsskrifter og bøker*. Nytt Norsk Tidsskrift. Nr. 1, 2011.
- [2] TASK FORCE ON ARCHIVING OF DIGITAL INFORMATION. (1996). *Preserving Digital Information: Report of the Task Force on Archiving of Digital Information*. Washington, D.C., Commission on Preservation and Access.
- [3] CONWAY P. (2010). *Preservation in the age of Google: Digitization, digital preservation, and dilemmas*. *Library Quarterly*. 80, 61–79.
- [4] MORROW, T. (2008). *A comparative study of e-journal archiving solutions a JISC funded investigation: final report*, May 2008. London, JISC Collections.

Filosofisk arkitektur

Dess fleire lovmessigheiter, dess mindre fridom.

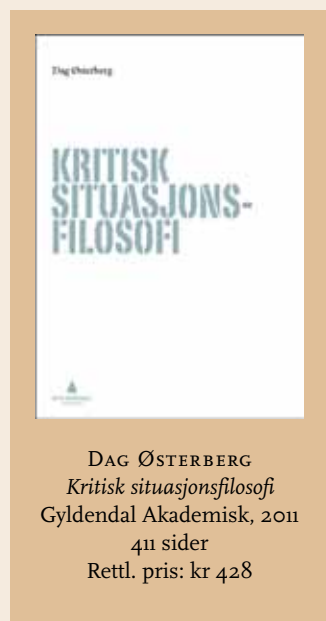
Kanskje kan vi skilje mellom to typar filosofar. Den første typen er arkitektane, som byggjer store filosofiske byggverk som rommar erkjeningsteori, logikk, politisk filosofi, moralfilosofi, estetikk og så bortetter, og søker å integrere desse i ein overordna, koherent syntese. Blant dei store arkitektane er Aristoteles og Kant. Den andre typen, fiskarane, har eit avgrensa, konkret mål: å belyse ei konkret problemstilling. Blant dei store fiskarane er Isaiah Berlin, som skreiv konsentrerte essay som bora i eit emne («fridom» eller Tolstoj) med vidtrekkande implikasjonar, og med ein krystallklar skrivestil som når fram til lesarar med varierende forkunnskapar, fordi teksten både er «enkel» og intensjonsdjup. Andre store fiskarar er Machiavelli og Amartya Sen.

I den siste boka si har Dag Østerberg – som gjennom ein mannsalder har formidla (særleg kontinental) sosiologi og filosofi i norsk språkdrakt, og gjennomført eigne analysar på eit breitt spekter (som sosiomaterielle analysar av Oslo, studiar av kunstmusikkfeltet og sosialfilosofiske essay) – som prosjekt å presentere hovudlinene og grunnomgrepa i ein filosofisk syntese som «omhandlar alle tilværelsens viktige sider».

I universet av moglege kandidatar til ein slik syntese har han valt særleg å basere seg på Ernst Cassirer og Jean-Paul Sartre. Vi får ikkje presentert desse to filosofiane en bloc, men desse, som ledd i dei sentrale emna i Østerbergs prosjekt. Prosjektet startar med relasjonslogikk og den analytiske forrangten til indre relasjon (som mellom omgrepet og fenomenet), før Østerberg byggjer opp argumentasjonen medvits- og handlingsteoretisk med omgrep om intensionalitet og subjekt, og skilnaden mellom Sartre og kantianske teoriar om transcendentale vilkår for erkjening. Argumentasjonen er prega av dialog med sentrale, men ikkje heilt lett tilgjengelege filosofar som Heidegger, Bergson og Merleau-Ponty, og av kritiske

ekskursar mot konkurrerende posisjonar som analytisk filosofi og John Rawls – sistnemnde under vignetten «desituert etikk».

Denne strukturen krev mykje av lesarar som har avgrensa forkunnskapar (som underteikna, som har Sartres *Erfaringer med De andre*

stående ulesen i bokhylla, ved sida av utlesne bøker av Camus), og ei kritisk vurdering av argumentasjonen krev fagfilosofisk skoloring som denne meldaren ikkje har. Men den som kan lese sakte, vil finne at Østerbergs presentasjon er tilstrekkeleg til å både forstå argumentasjonen hans og bli kjend med sentrale omgrep og posisjonar i filosofien han omtalar.

Den andre delen av boka vert innleidd med Cassirers tolking av matematikk og matematisk naturvitskap, og søker å vise korleis til dømes kvantefysikk er konstituert av matematisk tenking. I den vidare framstillinga tek Østerberg for seg biologiske vitskapar (som darwinisme og epigenetikk), historievitskap, rettsteori og sosiologiske forståingsformer. Alle desse områda kan forståast som (med Østerbergs omformulering av Sartre) sosiomaterielle handlingsfelt, og analyserast ut ifrå distinkte logikkar. Men til skilnad frå dei matema-

tiske naturvitskapane kan ein ikkje i samfunnsvitskapane søkje mot lovmessigheiter: Dess fleire lovmessigheiter, dess mindre fridom.

Slik skiftar også perspektivet i boka, og Sartres filosofi – som har som utgangspunkt at mennesket er eit fritt veljande vesen, men situert i sosiomaterielle handlingsfelt som rettar trykkande krav mot det – får større plass. Perspektivet skiftar, men det vert også meir uklart. I dei delane som meir direkte inngår i denne meldaren sitt kunnskapsfelt, som sosiologi og statsvitskap, og dei delane som er lett forstålege, som musikkfeltets historie og andre konkretiseringar som skal vise korleis den nye filosofiske syntesen kan gje ei livsåskoding for vår tid, er implikasjonane og konsekvensane av filosofien uklare – i det minste for denne lesaren.

Slik avdekkjer boka ei problemstilling som knapt vert drøfta, men som kanskje rokkar ved grunnmuren i Østerbergs prosjekt: om, eller i kva forstand, det er mogleg å etablere ein filosofisk syntese som omhandlar alle dei viktigaste sidene ved tilværet og alle kunnskapsformer. Denne boka er nok ein syntese i den svake tydinga som Østerberg formulerte det i boka *Sosialfilosofi* i 1982: å analysere på ein «tenksom måte». Det er også ein syntese av Cassirers og Sartres filosofi. Men i ein sterk versjon inneber det å syntetisere å etablere ein samanhengande, konsistent filosofi, som rommar ulike forståingsformer utan å redusere forståings- og forklaringskrafta deira, samstundes som den indre samanhengen mellom omgrep og forståingsformer styrker analysane på dei ulike delområda dei omhandlar. Det finst nok vellukka, om enn omstridde, moderne døme på slike syntesar – som filosofien til Habermas. Og ikkje veit eg, men jammen trur eg, at Østerberg har større gyldigheitspretensjonar enn Habermas.

AV ODDGEIR OSLAND

Ærlig og verdig

ANNE WICHSTRØM

Asta Nørregaard. En livshistorie

Pax Forlag, 2011

255 sider

Veil. pris: kr 449

Det er noe med biografier som kan gi meg en flau smak i munnen. Ikke at jeg lar en naken Nansen forarge meg, men de smaker litt av pompøse festtaler som tar for lang tid, blandet med uverdige sladder. – Du leser nok

Se og Hør hos tannlegen, sier folk, og smiler innforstått. Men jeg gjør ikke det. Jeg vet det er snobbete, men jeg blir bare sur

av det. Og flau. Så hva med maleren Asta Nørregaards (1853–1933) livshistorie, fortalt av Anne Wichstrøm?

Boken, med et svært rikt bildeutvalg av påfallende høy trykkekvalitet, går inn i en omfattende buket publikasjoner om kvinnelige kunstnere signert Wichstrøm. Kunstnere som på grunn av sitt kjønn måtte streve hardt for å synes og høres i sin samtid. Så også Nørregaard.

Professoren i kunsthistorie gjør få krumspring innenfor sjangeren. Livshistorien fortelles kronologisk, og det veksles forutsigbart mellom skildring av levd liv, presentasjon av mennesker i hennes nærhet og detaljerte beskrivelser av utvalgte kunstverk. Kanskje er sjangertroskapen intendert, for det er nettopp Nørregaards insistering på konservative malertradisjoner som er det mest betegnende ved hennes kunst. Hun «fnyste i raseri» over eksperimenterende føringer som ga rom for det moderne. Riktignok var hun representert på flere nasjonale og internasjonale kunstutstillinger, men hun forble marginalisert på datidens kunstscene, som var drevet av nasjonsbyggende idealer. Wichstrøm viser like fullt at Nørregaards karriere, hovedsakelig gjennom portretter, er sentral historie om datidens overklasse og vesentlig kvinnehistorie om kamp for faglig og økonomisk selvstendighet.

Beskrivelser av teknikker, og den kunstfaglige plasseringen og konteksten Wichstrøm gir bildene, er svært godt formidlet og avdekkjer hennes styrke som kunsthistoriker.

Tonen er ikke like drivende og selv-sikker når hverdagslivet skildres. Det kan synes som om forfatteren kvier seg for å trekke slutninger, men denne uviljen mot spekulasjoner er også av det gode. Særlig er avsnittene om vennskapet med Kaja Geelmuyden nennsomt håndtert. Wichstrøm beskriver de tette båndene, men argumenterer for at de ikke kan ha hatt et seksuelt forhold. «Lesbiskhet var så godt som ukjent som kategori», skriver hun. Men noen avsnitt senere beskrives Nørregaards malerier fra deres første sommer. «De utstråler også en stemning av lykkelig – og forelsket? – sommer.» Jeg liker den manglende viljen til å avgjøre noe bestemt om kunstnerens legning, og snarere la flere muligheter tegnes opp.

Dette er også en av bokens klareste styrker. Karakteristikkene får stå både som kontraster og som gjensidig støtte. Hun får være både hissig, engstelig, sosialt reservert, stridbar, ensom og elegant. Fremstillingen av henne er ikke forfinet så vi skal like henne. Hun fremstår som et menneske som er litt snobbete, litt selvhøytidelig, og politisk korrekt i konservativ forstand. Slik blir det et ærlig og verdig portrett.

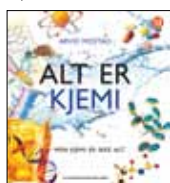
AV RAGNHILD FJELLRO

Kjemisk fri for forenkling

ARVID MOSTAD

Alt er kjemi – men kjemi er ikke alt
Universitetsforlaget, 2011
403 sider
Rettl. pris: kr 449

Eg får H_2O på mølla av å lesa denne boka. Før dette kunne eg ikkje meir kjemi enn det norske skuleverket

injiserer i meg fram til 1988. Å lesa Mostad si bok var ei betimeleg påminning etter mange år med

sosiologi og humanisme.

Sidan kjemien er eit omfattande fag, deler Mostad pedagogisk opp boka. Det handlar fyrst om kjemikalier som me brukar til dagleg, slik som Aspirin, kloroform, nikotin, sukker og koffein. Neste hovuddel handlar om stoff som omgjev oss, slik som ozon, vatn, magnesium, nitrogen og andre gassar og stoff. Til slutt har Mostad to meir impresjonistiske delar, om fantastisk kjemi og kjemiens historie.

Som humanist vert eg litt misunnleg på kjemikaren. Kjemi er ein påverkeleg naturleg prosess som vert bruka som eit farleg våpen,

ein god hjelpar mot sjukdom, som skaper stadig nye nærings- og nyttingsmiddel og diverre også hjelper narkotikaproduksjon. Dette er noko anna enn «retorikk» og «kommunikasjon» tenkjer eg sjølvforaktande.

Mostad har eit sterkt ynske om å formidla kompleksiteten i moderne kjemi, og han bringar oss frå fyrste side inn i fagkjemiens ekspertpråk. Han forklarar prosessane som fører til at ulike kjemikalier oppstår, og dei har namn som hemoglobin og nitrogenmonoksid. Gjennom heile boka brukar Mostad molekylmodellar med fargekoding, strekar og kjemiske formlar som forklarar bestanddelane.

Eg vil gjerne følgja med, men det vert til slutt for vanskeleg. Han resonnerer på formelnivå, til dømes ved å forklara nedbrytinga av karbohydrater til etanol slik: « $C_6H_{12}O_6 \Rightarrow 2CH_3CH_2OH + 2CO_2 + 109kJ$ » Dette kan mange realistar følgja, og dersom eg hadde bruka ein dag på å gå gjennom pensum frå Voss gymnas, ville det nok demra for meg også, men det er i ytterkanten av kva som kan formidlast populært.

Problemet er at Mostad går mykje lenger enn dette i sin bruk av komplekse modellar og formlar. I kapittelet om vitamin D har Mostad for eksempel ein figur som går slik: «Ergokalsiferol; (3 β , 5Z, 22E)-9,10-secoergosta-5,7,10(19)-tetraen-3-ol.»

Dersom lesaren er meint å vera ein fagkjemikar, så er det kanskje greitt, men som populærformidling bryt det heilt saman. Tenk kva me kunne ha lært om molekylstruktur dersom dette vart betre forklart og vist fram med enklare modellar.

Eit anna grep fungerer betre. Mostad skriv levande om kjemiens kulturhistorie. Han fortel om antikke alkymistar som Jødinna Maria og den fiktive Hermes Trismegistos og dei mange praktiske verktøya som sakte, men sikkert vart utvikla. Kjemien blomstrar med opplysningsalderen. Mostad viser fargerikt korleis ein heil industri av kjemikarar, legar, vitskapsmenn og kjemikalieprodusentar oppstår.

Alt er kjemi består av tekstar som Mostad har skrive i tidsskriftet *Kjemi*, og boka vender seg til den jamne kjemikar, kjemilærarar og nysgjerrige menneske generelt. Men ho består ikkje av dei emna som nødvendigvis må behandlast i ein introduksjon til kjemi, berre av dei han har rokke å gå gjennom i si faste spalte. Boka fungerer nok fint for dei som har greie på kjemi, men som introduksjon fungerer ho ikkje.

AV LARS NYRE

Nye bøker av forskere

ELISABETH BJØRSVIK og YNGVE NILSEN
Norges Handelshøyskole i 75 år. «En læreanstalt av høieste rang»
Fagbokforlaget, 2011
380 sider
Veil. pris: kr 498

NHH har blitt en akademisk institusjon med høy anseelse, og her skildres historien siden åpningen i 1936. Forfatterne behandler NHHs utvikling nasjonalt og internasjonalt og relasjonene til næringslivet og det internasjonale akademiske miljøet. Bjørsvik er forsker ved Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum, og historiker Nilsen har før skrevet Forskerforbundets historie.

GURO ØIESTAD
Selvfølelsen hos barn og unge
Gyldendal Akademisk, 2011
328 sider
Veil. pris: kr 325

Det er relasjonen til foreldrene og andre voksne som bygger barns selvfølelse, ikke teknikker for barneoppdragelse. Dette er utgangspunktet i denne boka. Barn har behov for kloke, sterke og snille voksne som kan gi beskyttelse og trøst, og oppmuntre barn til å bli selvstendige. Her gis råd for hvordan barn kan hjelpes til å få en god selvfølelse. Øiestad er universitetslektor ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.

SIGVALD HAUGE og IVER B. NEUMANN
Hva er diplomati
Universitetsforlaget, 2011
150 sider
Veil. pris: kr 179

Hva skjer i diplomati, og hvor viktig er det de driver med? Hvor viktig er det at ikke vanlige folk skal få rede på hva dette maskineriet produserer, og er hemmelighetskremeriet problematisk? Diplomati har røtter i oldtiden, og her behandles det historisk og aktuelt. Hauge er underdirektør i Utenriksdepartementet, og Iver B. Neumann er fungerende direktør ved Nupi.

HANNE MARIE JOHANSEN
Slik levde de da. Familie- og hverdagsliv i Drammen gjennom 200 år
Scandinavian Academic Press, 2011
432 sider
Veil. pris: kr 399

Hvordan levde folk i Drammen tidlig på 1800-tallet, eller i «husmorbyen» på 50-tallet? Her fortelles det om dagliglivet til fattig og rik. Familier følges gjennom flere generasjoner og store sosiale endringer. Forfatteren har snakket med eldre drammensere og har brukt upubliserte familiehistorier og bilder. Johansen er førsteamanuensis ved Senter for kvinne- og kjønnsforskning, Universitetet i Bergen.

Kommunikasjonssvikt?

FORMIDLING: For tiden pågår det en diskusjon i Forskerforum om telleanter og belønningssystemer i den akademiske hverdag. Det er interessant å observere denne diskusjonen i lys av to artikler i Aftenpostens sfære: Mandag 7.11.2011 står kronikken «Flykter vi fra kunnskapen», og fredag 4.11.11 er det et intervju med Ben Goldacre, forfatteren av *Bad*

Science. Det interessante med kronikken 7.11. og intervjuet 4.11. er at begge tar opp samfunnets manglende evne og vilje til å ta imot vitenskapelig informasjon – og ikke minst skille mellom god og dårlig vitenskap.

Et interessant spørsmål er hvorfor både leger og andre forskere opplever at samfunnet og forskningen ikke er på linje? Hvorfor ser vi f.eks.

at 97 prosent av alle aktive klimaforskere mener at menneskeheten påvirker klimaendringene, mens det i samfunnet som helhet bare er 60 prosent som ser denne sammenhengen? I kronikken 7.11., som for øvrig bygger på en bok av Bjørn Vassnes, legges det vekt på at kultureliten ikke verdsetter kunnskap. Er det virkelig så enkelt at vi forskere kan toe våre hender og si at de andre ikke forstår oss – eller gjør vi for lite for å bli forstått? Det er i lys av dette at diskusjonen i Forskerforum står frem som interessant: Der diskuteres det i det vide og det brede om hvilke tidsskrifter som skal gi poeng, og vektleggingen

munikasjon utenfor de lukkede rom (les de vitenskapelige miljøene) når en setter opp belønningssystemer.

Nå skal ikke vi forskere ta skylden alene. Jeg mener at mediene har et delansvar. Det finnes en rekke gode enkeltjournalister med spesialfelt innen naturvitenskap, men svært ofte kommer formidlingen av kunnskap fra forskeren til et interessert publikum til kort på grunn av manglende forståelse hos journalister. Under følger et par eksempler som for meg synliggjør denne manglende forståelsen:

Jeg beskriver mengden nedbør et sted i Norge i forhold til normalen og gir følgende forklaring: «Det har

«Et interessant spørsmål er hvorfor både leger og andre forskere opplever at samfunnet og forskningen ikke er på linje?»

mellom disse. Det som overhodet ikke trekkes frem, er verdsetting av utadrettet virksomhet. Jeg vil påstå at avstanden mellom vitenskapelige miljøer og samfunnet delvis skyldes manglende vilje i forskningsmiljøer til å kommunisere den fantastiske kunnskapen vi sitter på. Så lenge vi har en holdning i vitenskapelige miljøer som reflekterer at en utadrettet kommunikasjon sees på som en forstyrrelse og ikke en berikelse, vil kløften mellom samfunnet og forskerne vokse. Et lite skritt på veien er at en begynner å legge vekt på kom-

kommet 150 % av normalen, dvs. 50 % mer enn normalen eller 1,5 ganger det vanlige.» Journalisten spør så: «Kan du si det på en annen måte som halvparten eller dobbelt så mye?»

Jeg leverer en graf over temperaturutviklingen i Norge for de siste hundre år, og blir bedt om å reversere temperaturaksen, slik at kaldt blir opp og varmt blir ned.

Om vi synes at gapet i kunnskap mellom forskere og samfunn er for stort, er det neste steget å se på hva vi kan gjøre. Her er jeg, som jeg var inne på over, overbevist om at

Høgskolen i Østfold

To ledige stillinger for professor/dosent/1. amanuensis/1. lektor.
Høgskolepedagogikk

Stillingene er knyttet til «Program for Undervisning, Læring og Studiekvalitet» (PULS).

Søknadsfrist 31. desember 2011.

Merk søknad: 11/1957

Høgskolen i Østfold
Personal- og organisasjonsenheten
1757 Halden

Karlstads universitet söker

UNIVERSITETSLEKTOR I STATSVETENSKAP

100% REK 2011/108

Sista ansökningsdag: 2011-12-19
Läs mer på kau.se/lediga-anstallningar

KAU.SE

flere forskere må bli aktive i samfunnsdebatten. I henhold til SSB er det i dag ca. 250 000 personer i Norge med høyere universitetsutdanning og 100 000 personer som jobber innen faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting. I samfunnsdebatten er kun en brøkdel av disse synlige, selv for de som jobber med politisk betente tema. I tillegg trenger vi journalister og redaksjoner som behandler forskning og forskningsresultater som interessant stoff, og ikke fyllstoff mellom kjendiser og fotball.

HANS OLAV HYGEN

God målsetting?

FORSKNINGSBASERT UNDERVISNING: Vår forskningsminister Tora Aasland fremhever ofte at undervisningen ved universitet og høyskoler skal være forskningsbasert. Dette er nok også en uttrykt målsetting i strategiplanene ved alle disse institusjonene. Om dette er en god målsetting, avhenger av hva en legger i begrepet «forskningsbasert undervisning». Hvis en med det mener at undervisningen skal foretas av aktive forskere, er det bra. Hvis derimot utsagnet tolkes slik at undervisningen skal bygge på egen forskning, er det slett ikke bra. Dessverre tror jeg noen faglig ansatte velger å tolke begrepet på den måten fordi det ofte er mindre krevende å forelese og å bruke stoff basert på det en selv har jobbet med og skrevet, enn å benytte velrenomerte, gode lærebøker som andre har skrevet. Å basere kurstilbudet for mye på egen forskning kan også føre til mange litt «sære» kurs som få studenter vil ta.

En av Norges dyktigste professorer innenfor økonomi og en god foreleser sa til meg en vår at han skulle bruke en del av sommeren til å sette seg inn i en ny utgave av en kjent lærebok i mikroøkonomi som han skulle bruke på et grunnkurs. Dette er et eksempel til etterfølgelse fordi det signaliserer at en tar undervisningen alvorlig. Dessuten viser det at det kan være både faglig og pedagogisk krevende å forelese på grunnkurs og å forholde seg til lærebøker – selv om mange vil si at dette ikke er såkalt forskningsbasert undervisning.

FINN JØRGENSEN, PROFESSOR,
Handelshøgskolen i Bodø,
Universitetet i Nordland

GJESTESKRIBENTEN

Open utstilling

FORMIDLING ER VIKTIG for alle museum i dag, for mange også det viktigste. I alle fall høres det slik ut når museumsleiarar held tale, og det gjer dei jo nokså ofte. Og før dei held tale, tel dei. Dei tel kor mange som har løyst billett til det eine eller det andre arrangementet, dei gjettar på kor mange som har vori innom det heilt open museumsområdet, og dei vil gjerne ha fleire open utstillingar. Eg vil også ha fleire open utstillingar, men på ein annan måte enn kva som kan teljast på museumsstatistikken.

Det var i vår, rett over påske, og eg hadde min del av gaidkursen ved Hedmarksmuseet på Hamar. Eg har ansvar for den delen av basisutstillinga i Storhamarlåven som handlar om 1700- og 1800-talet, samt det store friluftsmuseet. Storhamarlåven er den vidjetne arkitekten Sverre Fehns verk, og da bygget var ferdig, vart han arkitekt for dei permanente utstillingane også.

To gaidkurs er aldri like, nett som to omvisingar i utstillingane heller aldri er heilt like. Denne gongen vart lengste stoppen i den delen av utstillinga som oftast blir oversett. Bak heissjakta i andre høgda er det tre smålatne montrar med barneleiker. I den eine er det fint porselensdekketøy i miniatyr, i den andre litt husgeråd i passande storleik for barnehand og i den tredje ein liten tømmerkjelke. Eg hadde budd meg på å fortelja til dei ferske gaidane om leiker som sosialisering til arbeid, eit velkjent emne for alle som har arbeidd med kulturhistorie. Det som skjedde, var at fokuset kom på sosialisering til kjønn meir enn til arbeid. Og dei tre små montraner fekk langt sterkare uttrykk enn før.

Sosialiseringprosessen overført til kjønnsprosmål vart til eit godt ordskifte med dei unge,

entusiastiske formidlarane, fleire av dei i gang med historiestudium av ymse slag. Og gjennom spørsmålet om sosialisering til kjønn fekk utstillinga frå 1970-åra ein heilt ny tidsdimensjon. Det var ikkje lenger 1800-talet sine materielle uttrykk for sosialisering til arbeid gjennom leik som var i fokus, men korleis stadig meir kjønnsespesifikke tilbod av leiker i dag konstituerer det mannlege og kvinnelege. Spørsmål var mange, om kva som har skjedd frå kjønnsnøytrale leiker i 1970-åra til dagens rosa jenteleikeunivers, og kven som styrer slik utvikling. Spørsmål var langt fleire enn svara, og den fyrste tanken min var å tileigne meg oppdatert forskning på området. På det viset blir dei tre montraner verdt å stoppe oftare ved.

Slik torvøksa vart det i fjor. Til da var det kvinnehistoriske fokuset mitt knytt til dei få tekstilane i utstillinga. Med utgangspunkt i den grundige historikaren Anna Tranbergs analyse av storgardskjerringar og huskjerringar på slutten av 1700-talet og tekstilproduksjonen deira har eg formidla korleis huskjerringane i ein periode bidrog med inntil halvparten av inntektsgrunnlaget på husmannsplassen. Torvøksa har eg gått raskt forbi, men etter å ha vorti kjent med Tranbergs

artikkel i *Historisk tidskrift* om nybrottsarbeid som kvinnearbeid har eg endra formidlinga mi. Det var kvinnene som gjorde det tyngste av det tunge utearbeidet i dei periodane det var naudsynt.

Poenget i denne samanhengen er å peike på kor viktig det er at ei basisutstilling som skal stå lenge, for ikkje å seie er freda, som den i Storhamarlåven blir rekna som, er open slik at ho gir rom for stadig nye perspektiv. Og det som opnar utstillinga, er ny forskning.

BJØRN SVERRER HOL HAUGEN
konservator NMF
ved Hedmarksmuseet

«Bak heissjakta i andre høgda er det tre smålatne montrar med barneleiker.»

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademien. De faste gjestene er Bjørn Sverre Hol Haugen, Norunn Askeland, Gunnar Sivertsen og Kristin Hestflått Spilker.

Forskerforum har fått nye nettsider

Besøk www.forskerforum.no for daglige oppdateringer fra forskning og høyere utdanning.

Frykter universitetssamarbeid

Hva skjer når en liten høyskole slår sammen studietilbud med et universitet? Rektor ved Høgskolen i Nesna frykter i verste fall nedleggelse. [Les mer](#)

Forskningsråd til Moskva

Regjeringen opprette en ny utdannings- og forskningsråd ved den norske ambassaden i Moskva. [Les mer](#)

Norge har ikke nådd EUs forskningsmål

Forskningsbudsjett er dømt over at Norge ikke bruker nok penger på forskning. [Les mer](#)

Notiser

Beneidte innsett
Promotivt lags Bæstet
analyse av UO bedriver
akademisk innsett. [Les mer](#)

Vil bli universitet
Høgskolen i Oslo og
Akershus sikrer endt
2014. [Les mer](#)

Ny utvalg for
høytidsskole
Norsk vil bli
vestlandske. [Les mer](#)

Draker fortløpning som
podcast
Men ansatte frykter løst
oppsett. [Les mer](#)

Samarbeidet om
nordnorsk
Vil fremme kunnskap om
nytt. [Les mer](#)

Last ned PDF av bladet

CHRISTIEPRISEN 2012 INVITASJON TIL NOMINERING

Christieprisen deles ut i forbindelse med den årlige Christiekonferansen ved Universitetet i Bergen. Formålet med prisen er å vise verdien av samhandling mellom universitetet og omverdenen, og hvordan forskning og utdanning bidrar til nyskaping innenfor kultur-, nærings- og samfunnsliv. Prismottakere er enkeltpersoner, grupper, institusjoner, bedrifter eller organisasjoner innenfor forskning, kultur, nærings- og samfunnsliv. Gjennom sitt arbeid skal de ha bidratt til å fremme eller synliggjøre universitetets betydning for samfunnsutviklingen.

Universitetet i Bergen inviterer med dette organisasjoner, bedrifter, fagmiljøer eller enkeltpersoner til å nominere kandidater

til Christieprisen 2012. Vi ber om en utfyllende skriftlig begrunnelse (2–4 sider) for hver kandidat, og begrunnelsene blir så grunnlag for juryens videre vurderinger.

Nominasjonsprosessen er konfidensiell, og prisvinneren utpekes av en jury oppnevnt av styret ved Universitetet i Bergen.

Prisen består av et pengebeløp som utgjør kr. 250 000, et kunstverk og et diplom.

Frist for nominasjon er 1. februar 2012, og forslag sendes elektronisk til christiekonferansen@uib.no

For statutter m.v. vises det til Christiekonferansens hjemmeside, <http://www.uib.no/christiekonferansen>

Tidligere vinnere er:

2010 – Administrerende direktør i Bergen Næringsråd, Marit Warncke

2011 – Forleggerne Arno Vigmostad og Arnstein Bjarke

CHRISTIE KONFERANSEN
25. april 2012

I

FRIVILLIG REDUKSJON AV MIDLERTIDIGHETEN?

Etter høringsrunden om Rindal-utvalgets rapport har Kunnskapsdepartementet konkludert med at institusjonene selv må ta ansvar for å redusere bruken av midlertidig tilsetting i UH-sektoren.

Det var stor enighet om forslagene til tiltak som institusjonene selv og Kunnskapsdepartementet kan iverksette, mens det var mer delte meninger, både blant tjenestemannsorganisasjonene og ved institusjonene, om enkelte forslag til lovendringer som utvalget foreslo.

– Den klare støtten fra institusjonene gjør at jeg i denne omgang vil satse på frivillighetslinjen. Det vil derfor ikke bli gjennomført endringer i tjenestemannslovens bestemmelser nå. Departementet vil imidlertid følge institusjonenes arbeid og resultater på dette området tett i etatsstyringen. Uten klare forbedringer vil departementet måtte vurdere andre tiltak på sikt, sier statsråd Tora Aasland i en kommentar.

II

ØKT FRAFALL I HØYERE UTDANNING

Kvalitetsreformen skulle redusere frafallet i høyere utdanning. Nå viser tallene at lite har skjedd, skriver Aftenposten. Statistisk sentralbyrå har offentliggjort nye tall som viser at hele 37 prosent av de som var nye studenter i 1999, ikke hadde fullført graden sin ti år senere. Andelen som slutter før de har fullført studiene har økt med to prosentpoeng på ti år.

– Det snakkes lite om frafall i høyere utdanning, alt fokuset er på videregående. Men det er grunn til å tro at også dette frafallet har en prislapp i milliardklassen, sier Kim Kantardijev, leder i Norsk studentorganisasjon, til Aftenposten.

III

RAPPORTERING TIL BESVÆR?

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har undersøkt rapporteringen fra noen universiteter og høyskoler og andre virksomheter som er underlagt Kunnskapsdepartementet.

Evalueringen har sett nærmere på omfanget av rapportering, om rapporteringen er relevant for målene i sektoren, om virksomheten selv bruker og har nytte av rapporte-

SEKTORSEMINAR

Forskerforbundet arrangerer sektorseminar for tillitsvalgte i høyskolesektoren, 19.–20. januar 2012 i Trondheim. Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs. Her finner du også en foreløpig kursplan for våren 2012.

VERV EN KOLLEGA

Alle medlemmer som verver ett eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet i perioden 15. august – 31. desember 2011 får vervepremie. Det medlemmet som verver flest nye medlemmer i løpet av kampanjeperioden vil få en iPad 2. Les mer på nettsiden www.forskerforbundet.no/vervekampanje.

ringen og om departementet bruker informasjonen fra rapporteringen.

Evalueringen viser at dagens nivå på rapportering ikke oppfattes som så belastende som mange har trodd på forhånd. Difi har samlet sett et positivt bilde av rapporteringen, skriver Kunnskapsdepartementet.

IV

INNOVASJON OG ENTREPRENØRSKAP

Seks norske universiteter og høyskoler har til sammen fått tildelt 4,45 millioner kroner for å styrke kompetansen innen innovasjon og entreprenørskap i studiene. Disse institusjonene har fått prosjektmidler: Høgskolen i Buskerud, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Norsk Lærerakademi, Universitetet i Nordland, Universitetet for miljø- og biovitenskap og Universitetet i Tromsø.

Tildelingen er et ledd i handlingsplanen «Entreprenørskap i utdanningen – fra grunnskole til høyere utdanning 2009–2014».

V

REALNEDGANG I FoU-INNSATS I 2010

Samlet FoU-innsats i Norge utgjorde 42,8 milliarder kroner i 2010. Dette er en nominell økning på 880 millioner, eller 2,1 prosent, fra 2009. I faste priser er det imidlertid en nedgang på 0,7 prosent. Det viser den foreløpige statistikken over utgifter til forskning og utviklingsarbeid (FoU) i 2010.

Realnedgangen var størst i instituttsektoren, med 1,7 prosent, mens næringslivets FoU-utgifter hadde en realnedgang på 0,9 prosent fra 2009. Anslag for FoU-utgiftene i universitets- og høyskolesektoren viser en realøkning på 0,2 prosent, altså tilnærmet nullvekst. FoU-utgiftenes andel av bruttonasjonalproduktet

(BNP) viser en nedgang fra 1,80 prosent i 2009 til 1,71 prosent i 2010.

VI

STATSBUDSJETTET: MINIMAL VEKST OG FÅ SATSINGER

NIFU har lagt fram sin årlige rapport om hva høstens budsjettproposisjon innebærer for forskning og høyere utdanning. Gjennomgangen av budsjettforslaget for 2012 viser marginal vekst og få satsinger for forskning og utvikling. Målt i andel av brutto nasjonalprodukt (BNP) er bevilgningene litt lavere enn i 2011 og betydelig lavere enn i 2009 og 2010.

Forskningsbudsjettets andel av samlet statsbudsjett er den samme som i saldert budsjett for 2011. Bevilgningene til universiteter og høyskoler øker nominelt med 4 prosent, i hovedsak som følge av pris- og lønnsjustering og tidligere års økning i studiekapasiteten.

VII

400 MILLIONER TIL FORSKNINGsutSTYR

Norges forskningsråd har delt ut 400 millioner kroner til nye investeringer i forskningsutstyr, og har dermed bevilget til sammen en milliard kroner til forskningsinfrastruktur i løpet av en toårsperiode. Alle tildelingene har skjedd innenfor den tiårige, nasjonale satsingen på forskningsinfrastruktur, som hittil har vært finansiert gjennom øremerket avkastning av Forskningsfondet.

VIII

TAPER ÉN MILLION PÅ Å STÅ TIL 70 ÅR

Regjeringen har mot arbeidstakerorganisasjonenes vilje trumfet igjennom strenge samordningsregler for de offentlig ansatte som velger å jobbe etter 67 år. Det skriver Unios sjeføkonom

Erik Orskaug i et debattinnlegg i Dagbladet.

Reglene er så strenge at tapene kan bli så store som én million kroner som pensjonist, hvis du velger å ta ut folketrygd fra 67 år og fortsette i jobb. Og reglene er strengere for dagens 67-åring og de eldre årskullene enn for yngre årskull. Regjeringen må ta ansvaret for at en del nå vil velge å slutte i offentlig sektor ved 67 år, ta ut full tjenestepensjon og heller søke jobb i privat sektor. Offentlig sektor kan tape viktig kompetanse og erfaren arbeidskraft.

IX

FAKTAARK: MEDLEMSKAP I FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet har utarbeidet et faktaark der vi går gjennom en del vanlige spørsmål om medlemskap. Høy organisasjonsgrad er viktig for å sikre arbeidstakernes rettigheter, og et høyt medlemstall er viktig for Forskerforbundets posisjon og gjennomslagskraft. I faktaarket har vi samlet svar på en del ofte stilte spørsmål omkring medlemskap, både hvorfor det er viktig å være organisert og hvorfor Forskerforbundet er rett fagforening.

X

FAKTAARK: GUIDE TIL LØNNSHEVING I STATEN

Forskerforbundet har utarbeidet et faktaark der vi går gjennom hvordan det enkelte medlem kan påvirke sitt lønnsnivå og hvilke bestemmelser i lov- og avtaleverket i staten som regulerer lønnsheving. Faktaarkene kan lastes ned fra www.forskerforbundet.no/faktaark

XI

HOVEDTARIFFAVTALEN I STATEN

PDF-versjon av Hovedtariffavtalen i staten, revidert per 1. mai 2011 i samsvarende med resultatet av tariffoppgjøret 2011, kan nå lastes ned fra nettet. Trykt utgave av hovedtariffavtalen (A4-hefte) kan bestilles fra sekretariatet. Se www.forskerforbundet.no/tariff.

XII

MEDLEMSFORDELER VED OPPHOLD I UTLANDET

Medlemmer som reiser på forskningsopphold i Sverige, Danmark, Finland, USA, Canada, Irland eller Storbritannia får sine rettigheter

ivaretatt av Forskerforbundets søsterorganisasjon i det aktuelle landet. Det sørger avtaler om gjensidig gjestemedlemskap for. På samme måte vil utenlandske gjesteforskere som er medlem av en søsterorganisasjon i et av disse landene få sine rettigheter ivaretatt av Forskerforbundet under et forskningsopphold i Norge.

XIII

NY JOBB? BRUK MIN SIDE

Husk å melde fra til Forskerforbundet sentralt dersom du har skiftet arbeidssted, endret stillingsprosent eller gått av med pensjon. For å

ha et oppdatert medlemsregister er vi avhengige av å få melding fra medlemmene om endringer i arbeidsforhold. Logg deg inn på Min side for å registrere endringer: www.forskerforbundet.no/minside.

XIV

FØLG FORSKERFORBUNDET PÅ FACEBOOK

Nå kan du få nyheter fra Forskerforbundet på Facebook. Bli tilhenger av Forskerforbundets Facebookside www.facebook.com/forskerforbundet – og tips gjerne andre som du tror kan ha interesse av å følge siden.

Finlandske tilstander ønsket

Forskningsfondet er foreslått nedlagt. Det er liten tvil om at dette også blir vedtaket når statsbudsjettet behandles i Stortinget i desember.

Det er ikke alltid velmente og troverdige forsikringer fra politikere holder over tid når de harde forhandlinger om begrensede økonomiske midler starter. Derfor er det nødvendig å få på plass ordninger som kan virke styrende på kampen om ressursene til forskning både på kort og lang sikt. Her er to forslag til løsning på utfordringene rundt langsiktighet og vekst – to forslag som gjerne kan benyttes sammen.

Et grep kan være å unnta forskningsbevilgningene fra den ordinære budsjettbehandlingen ved å forholde seg til handlingsregelen på en mer aktiv måte.

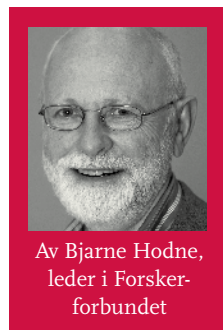
Intensjonen i handlingsregelen var at ekstra oljepenger skulle brukes til å øke vekstevnen i norsk økonomi. Satsing på blant annet vei, jernbane, utdanning, forskning og utvikling skulle prioriteres, ifølge Stortingsmelding nr. 29 (2000–2001), som Stoltenberg-regjeringen la til grunn i sin tolkning av hvordan handlingsregelen skulle forstås. Fjerning av investeringer i forskning fra den årlige budsjettkampen bør avgjort overveies.

En lang rekke departementer får tildelt forskningsmidler. Selv om Kunnskapsdepartementet har hånd om de største forskningsbevilgningene og ministeren for forskning og høyere utdanning leder regjeringens forskningsutvalg, kan det likevel se ut som om det totale forskningsfeltet er fragmentert. Et helhetlig grep om forskningspolitikken ser ut til å mangle. Forskning har blitt til sektorpolitikk i stedet for å bli satt inn i en overordnet samfunnskontekst. Er det et strukturproblem som ligger i bunnen når en tydelig samordning av regjeringens forskningspolitikk kan virke fraværende?

I slik sammenheng må det andre forslaget ses.

En måte å sikre at forskning blir samfunnspolitikk samtidig som det kan skapes langsiktighet i bevilgningspolitikken og ressursvekst for forskningen, er å la statsministeren selv ta styringen i regjeringens forskningsutvalg. Vi må selvfølgelig fortsatt ha en statsråd for forskning og høyere utdanning. Men Jens Stoltenberg bør ta et overordnet grep om regjeringens forskningspolitikk ved selv å lede forskningsutvalget. Slik har man ordnet seg i Finland – og det fungerer utmerket. Kanskje vi her finner en av årsakene til at finlenderne satses mer på forskning enn det gjøres i Norge?

Med statsministeren som leder av regjeringens forskningsutvalg må vi kunne håpe på en bedre realisering av regjeringens forskningspolitiske ambisjoner slik de er nedfelt i Soria Moria II.

Av Bjarne Hodne,
leder i Forskerforbundet

De fagpolitiske foreningene

Forskerforbundet har i løpet av 2011 foretatt en vurdering av de fagpolitiske foreningene i tråd med arbeidsprogrammet for 2010–2012. Som grunnlag for Hovedstyrets drøfting av behovet for og virkeområdet for de fagpolitiske foreningene foretok foreningene en selvevaluering. Ni av de tretti fagpolitiske foreningene i forbundet gjennomførte selvevalueringen. Evalueringen viste store likhetstrekk i vurderingen av roller, oppgaver og utfordringer, og følgende forhold ble spesielt trukket frem:

Av Sigrid Lem,
generalsekretær i
Forskerforbundet

Det som særpreger den enkelte forening og binder den sammen, ser ut til å være faglig identitet knyttet til utdanning og arbeidsoppgaver på tvers av arbeidsplass og sektor. Rekrutteringspotensialet er stort, men nyrekruttering oppleves som en utfordring. Foreningene skal ifølge vedtektene være ressurs- og kompetansebase for forbundet, og foreningene selv trekker dette frem som en svært sentral oppgave. Foreningene mener, med ett unntak, at det er behov for foreningen, og at de ønsker å fortsette som selvstendig forening. Når det gjelder

kontakt foreningene imellom, er det mellom enkelte foreninger utviklet et utstrakt samarbeid knyttet særlig til seminar- og kursvirksomhet. Det årlige møtet mellom Hovedstyret og foreningene trekkes også frem som et viktig tiltak. Den største utfordringen slik foreningene ser det, er manglende driftsstøtte, og det kom flere forslag om økt tilskudd til driften.

I sin drøfting av fremtidige roller og oppgaver for de fagpolitiske foreningene vedtok Hovedstyret at dagens ordning med fagpolitiske foreninger opprettholdes i sin nåværende form forutsatt at foreningene kan dokumentere aktivitet i 2012. Den viktigste oppgaven for foreningene blir fortsatt å være ressurs- og kompetansebase for forbundet i fagpolitiske saker i tråd med vedtektene. Finansieringsformen endres ikke.

Jeg mener Hovedstyrets vedtak om å videreføre de fagpolitiske foreningene, i tråd med foreningenes eget syn, var riktig. Forskerforbundet trenger fagpolitiske foreninger for blant annet å synliggjøre den faglige identiteten til sentrale medlemsgrupper, noe som i konkurranse med profesjonsorganisasjonene om medlemmer kan være et viktig fortrinn. I den forbindelse hadde jeg i ettertid gjerne sett at det var blitt stilt visse forventninger til foreningenes rolle i rekruttering av nye medlemmer.

Forbundet trenger i særlig grad foreningene som ressurs- og kompetansebase. Forbundet sentralt kan ikke ha spisskompetanse på alle fagområder. Jeg har selv hatt stor nytte av fagkompetansen til flere av foreningene f.eks. i forbindelse med utarbeidelse av innspill til ny grunnskoleutdanning og ny ingeniøruddanning, og det er gledelig at dette samarbeidet har ført til at forbundet har markert seg som en sentral aktør innen lærerutdanning. Samtidig må både jeg og resten av sekretariatet bli flinkere til å nyttiggjøre oss fagkompetansen som finnes i de fagpolitiske foreningene. På dette området kan det årlige møtet mellom foreningene og forbundet sentralt bidra til større forståelse.

Finansieringsordningen ble ikke endret. Dette vil kreve en større gjennomgang av ordningen med konsekvensutredninger som det ikke var aktuelt å foreta nå. Jeg mener likevel det vil være fullt mulig å videreføre virksomheten til de fagpolitiske foreningene innenfor de nåværende rammer, og ser frem til et godt faglig samarbeid med foreningene.

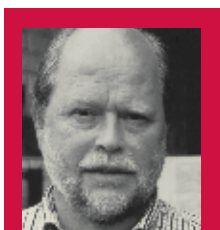
Institutforskning i vinden

Sist jeg skrev i denne spalten, oppfordret jeg forskningsinstituttene til å bli mer synlige i den pågående forskningsdebatten. Flere enn jeg har følt behovet for økt fokus på forskningen i instituttene. Det har vært gledelig mye medieoppmerksomhet rundt forskningspolitiske problemstillinger generelt det siste året, og mye har vært knyttet til institutforskningen.

Viktigheten av at også institutforskere må kunne konkludere og ytre seg uavhengig av oppdragsgiver, fikk store oppslag, og temaet har vært jevnlig i mediebildet siden. Det sterke signalet fra statsråden om at forskningskontrakter og ikke konsulentbetingelser skal benyttes når myndighetene har behov for utvidet kunnskapsbasis, er viktig for sektoren.

Forskerforbundet har bidratt til å sette flere andre aktuelle temaer på dagsordenen, blant annet gjennom flere oppslag i Forskerforum knyttet til økonomiske rammer og arbeidsbetingelser i instituttene.

Ikke minst har vi bygget allianser, blant annet med Forskningsinstituttene fellesarena. Vi har arrangert felles seminar, og planlegger nye påvirkningstiltak.

Av Jan Hongslo, nestleder i Forskerforbundets hovedstyre

Instituttproblemstillinger har vært jevnlig frontet i Forskerforbundets dialog med statsråd og departementer. Tilstrekkelige basisbevilgninger er en kritisk faktor for å kunne bygge og ivareta instituttene kompetanse. I statsbudsjettet er det positiv utvikling på dette området. Noen flere institutter er nå tatt med i den statlige basisbevilgningsordningen. Samlet sett er basisbevilgningene noe økt. Det er også bedring i tilskuddet til EU-kontingenter.

Forskerforbundet har etter min mening hatt forskningsinstituttene problemstillinger

tydeligere på agendaen. Det er i tilfelle gledelig, og det er viktig at denne oppmerksomheten vedvarer. Forskerforbundet har mange medlemmer i instituttene. En stor andel av den totale forskningsaktiviteten her i landet foregår i instituttene, ikke minst en vesentlig del av forskning og utredningsarbeider som er viktige for forvaltningsbeslutninger.

Jeg vil i denne sammenheng trekke frem et organisatorisk grep som ble vedtatt på forrige representantskapsmøte. Ett av to årlige landsråd ble erstattet med sektorseminarer. Hensikten var å sikre og tydeliggjøre medlemmenes påvirkningsmulighet. Instituttsektoren har kommet godt i gang med slike samlinger. Gjennom to seminarer er en rekke problemstillinger våre medlemmer er opptatte av, bearbeidet i grupper og plenumsdiskusjoner. En oppsummering ble skrevet, og denne er i etterkant tatt inn som en del av ledelsens og sekretariatets grunnlag for videre oppfølging. Gjennom dette kan medlemmene bidra gjennom sine tillitsvalgte, og Forskerforbundet får et bedre grunnlag for sitt arbeid. Dette har bidratt positivt i denne perioden. Min oppfordring denne gang er å bruke sektorseminarene aktivt. En økt aktivitet mot medlemmene på det enkelte institutt i forkant av sektorsamlingene vil ytterligere forankre innspillene.

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

Må ta forskningsstyringen

Forskerforbundet oppfordrer statsminister Jens Stoltenberg til fortsatt å beholde en egen forskningsminister i Regjeringen og dernest å ta grep om Regjeringens forskningspolitikk ved selv å lede forskningsutvalget. Med statsministeren som leder i utvalget, kan vi håpe på en bedre realisering av Regjeringens forskningspolitiske ambisjoner.

Bjarne Hodne, innlegg i Aftenposten 2. november

Unngår Nofima-oppsigelser

Fra beskjeden fra styret kom til nedbemanningen var utført gikk det knapt to måneder. Tillitsvalgt for Forskerforbundet ved Nofima, Audun Iversen, mener likevel prosessen har vært ryddig. – Stemningen er nå litt lettet blant de ansatte, for usikkerheten har selvfølgelig vært belastende. Sånn sett har det vært greit at prosessen har gått fort og ryddig for seg, for ingen er tjent med å dra en slik krevende prosess ut i tid, mener Iversen.

Fiskeribladet Fiskaren 2. november

FORSKER FORBUNDET

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning, museer og kulturminnevern.

Forskerforbundet har 18 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidsstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål om dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte.

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2010–2012

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Jan Hongslo, Folkehelseinstituttet (nestleder)
Kristin Dæhli, NTNU
Marit Eriksen, Høgskolen i Østfold
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen
Kåre-Olav Stensløkken, Universitetet i Oslo
Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder (1. vara)
Annelise Brox Larsen, Universitetet i Tromsø (2. vara)
Stig Ove Hjelmvoll, Universitetssykehuset i Nord-Norge HF (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrid Lem
Arkivleder Kristine K. Brox
Kommunikasjonsleder Arvid Ellingsen
Informasjonsleder Unn Rognmo
Spesialrådgiver Birgitte Olafsen
Avdelingssjef Bjørn T. Berg
Rådgiver Jon W. Iddeng
Rådgiver Elin Havelin Rekdal
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Rådgiver Kjetil Mørk
Rådgiver Tanya Nymo
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Advokat Brita Alsos
Advokat Haakon Utne Kierulf
Advokatfullmektig Hildur N. Nilssen
Advokatfullmektig Mariann Helen Olsen
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Seksjonsleder Elisabeth Tindeland
Organisasjonskonsulent Natasa Duric
Sekretær Gerd Sandvik
Seksjonsleder/kontorsjef Aina Nilsen
Økonomikonsulent Siri Johannessen
Regnskapskonsulent Bjørn Jensen
Regnskapssekretær Elisabeth Johansen
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Førstesekretær Linda Pettersson
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Tore Sandnes
Sekretær Renate Storli

Forskerforum

TIDSSKRIFT FOR FORSKERFORBUNDET

RETURADRESSE:
FORSKERFORBUNDET
POSTBOKS 1025 SENTRUM
0104 OSLO

B ØKONOMI
ÉCONOMIQUE

DISTRIBUERT AV POSTEN
posten
NORGE
NORGE P.P. PORTO BETALT

SX4 Pluss Xtra utstyr. Men det sees ikke på prisen!

Suzuki SX4 er en crossover som kombinerer det beste fra såkalte SUV biler og tradisjonelle personbiler og er som skapt for norske forhold. SX4 er komfortabel på landeveien, lettkjørt i byen og med Suzuki's nye "Intelligent 4x4 system" tar du deg frem på de vanskeligste hytteveier. SX4 har en bakkeklaring på hele 19cm. Standard utstyrsnivå er meget høyt og du får firehjulstrekk inkludert i prisen. SX4 lanseres nå med helt nye diesel og bensinmotorer med lavere drivstoff forbruk, nesten 20% lavere CO2 utslipp og flere hestekrefter. Prøvekjør nye SX4 og opplev fremtidens bilkonsept.

SX4 5 dørs 4x4 kr. 269.900,-

Plusspakke:

Klimaanlegg • Radio/CD m/5 høyttalere • 16" alu. felger
Nøkkelfri start og låsesystem • Skinn ratt • Girkule i skinn • Varmeseter
Norsk Tectyl • El. vinduer foran og bak Tåkelys • Takrails • Toned vinduer

Verdi 31.300,- Betal 3.000,- SPAR 28.300,-

Veil priser levert Drammen. Frakt kommer i tillegg. CO2 utslipp fra 143 - 174 g/km Drivstofforbruk fra 5,5 - 7,6 l/100km.

Som skapt for norske forhold!
www.suzuki.no